

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Perzekuce Židů za 2. světové války:

Koncentrační tábor Terezín, Osvětim- Březinka

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Perzekuce Židů za 2. světové války:

Koncentrační tábor Terezín, Osvětim- Březinka

Dana Husáková

Vedoucí práce:

PhDr. Jitka Bílková, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Konzultant:

Dana Husáková

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Ráda by jsem touto cestou poděkovala PhDr. Jitce Bílkové, Ph.D, za cenné rady a odborné vedení bakalářské práce.

1. Úvod.....	1
2. Německo na cestě k nacismu	2
2.1. Protižidovská ideologie v „Mein Kampf“	4
2.2. Norimberské zákony	6
2.2.1. Zákon o říšských vlajkách.....	6
2.2.2. Zákon o říšském občanství.....	7
2.2.3. Zákon o ochraně německé krve a německé cti.....	7
2.3. Druhá republika a židovská otázka	8
2.3.1. V německé sféře vlivu.....	8
2.3.2. Druhá republika.....	10
2.3.3. Protižidovská politika „ druhé republiky“	11
3. Protektorát Čechy a Morava.....	15
3.1. Protižidovská politika po zřízení Protektorátu Čech a Moravy	16
3.2. Vyloučení Židů z veřejného života, odnímání svobody.....	18
3.4. Heydrichova opatření v Protektorátě.....	21
4. Konečné řešení židovské otázky	23
4.1. Konečné řešení v protektorátu.....	23
4.2. Konference ve Wannsee.....	24
4.3. Deportace židů.....	25
4.3.1. První transporty	26
4.3.2. Transporty do ghetta v Lodži a Minsku	26
5. Terezín.....	28
5.1. Vznik ghetta	28
5.1.1. Funkce ghetta	29
5.2. Formování poslání Terezína a jeho realizace	30
5.2.1. Ghetto pro staré	32
5.2.2. Životní podmínky vězňů	33
5.3. Transporty a celková bilance obětí.....	34
5.2. Terezín jako nástroj nacistické propagandy	35
5.3. Rozpad a likvidace tábora	37
6. Auschwitz.....	39
6.1. Celková bilance obětí.....	39
6.2. Vznik tábora	41
6.3. Továrna na smrt.....	42
6.3.1. Plynové komory	43
6.3.2. Selektce vězňů	43
6.3.3. Lékařské pokusy.....	45
6.3.4. Sonderkommando.....	46
6.4. Osvětimská zpráva	47
6.5. Terezínský rodinný tábor	49
6.5.1. Dětský blok	52
6.6. Zrušení tábora.....	53
7. Závěr.....	54
8. Seznam použité literatury	56
9. Resumé	59

1. Úvod

Problematika židovské perzekuce v Protektorátu Čechy a Morava je ústředním tématem této práce. Holocaust patří k nejhrůznějším událostem v lidských dějinách. Antisemitismus provází dějiny lidstva již od středověku a kulminuje během druhé světové války v podobě šoa- fyzické likvidaci přibližně 6 milionů evropských židů.

Cílem práce je přiblížit problematiku perzekuce na českém území. Abychom mohli porozumět této problematice, je třeba se vrátit do ranné doby vzrůstajícího nacismu v čele s Adolfem Hitlerem a jeho ideologie obsažené v *Mein Kampf*. Určujícím bodem protižidovské politiky byly Norimberské zákony, které židy zbavovaly občanských práv a činily z nich občany druhé kategorie. Období druhé republiky znamenalo nástup diskriminačních opatření i na českém území. V první kapitole se zabývám především touto problematikou.

Druhá kapitola se věnuje vzniku Protektorátu a následném „řešení židovské otázky“ na českém území. Kapitola obsahuje protižidovská opatření, která vedla k plánované izolaci židovského obyvatelstva od ostatních

Třetí kapitola obsahuje zásadní Heydrichovo pověření při konečném řešení židovské otázky. K tomu přistoupila protižidovská politika nacistického Německa v létě roku 1941. Na konferenci ve Wannsee již představitelé NSDAP otevřeně hovořili o vyhlazovací fázi genocidy.

Poslední dvě kapitoly jsou věnovány charakteristice a poslání ghetta Terezín a koncentračnímu a vyhlazovacímu táboru Auschwitz. Přes velké množství transportů, které do táborů přijíždělo jsem uvedla pouze celkovou bilanci obětí. Za těmito počty čítající tisíce obětí stojí jedinečný osud konkrétního člověka, jehož život byl předčasně ukončen rukou jiných osob. Smutnou kapitolou byl osud „rodinného tábora“ v Birkenau.

Cílem mé práce je tedy stručně popsat historická fakta vedoucí k perzekuci židovského obyvatelstva. Snažila jsem se popsat stav a vývoj perzekuce židů na českém území a popsat základní protižidovské předpisy. Nakonec poslání a základní charakteristiku Terezína a Auschwitz. V práci užívám německé označení tábora Auschwitz jakožto německého koncentračního a vyhlazovacího tábora, na základě žádosti představitelů Polska a Izraele.

2. Německo na cestě k nacismu

Nacismus v Německu je neodmyslitelně spojen s postavou Adolfa Hitlera a jeho patologické vnitřní proměny, která ho vedla k tomu, že se stal hlavním iniciátorem vyhlazování židů.¹

Hitlerovy myšlenky byly formovány osobními zkušenostmi. Tím byla první světová válka, dosud nejkrvavější konflikt v dějinách Evropy. Pocit, že Německo mělo vyhrát byl nejenom mezi extremisty rozšířený. Hitler považoval konec války za důkaz celosvětové zkaženosti, německá porážka dokázala, že je cosi zkaženého ve struktuře celého světa.²

Z porážky vyvodil důsledky platné pro budoucí konflikt. Pokud se do sporu nezapletou židé, Němci zvítězí. Židé ovládají celou planetu a svými myšlenkami dokázali nakazit německé duše, zápas o německou duši musí mít tedy dvojí podobu. Dobyvačná válka nikdy nepostačí, souběžně tedy s vyhladověním podřadných ras a záborem jejich půdy musí Němci porazit židy, jejichž celosvětová moc zdravé rasové tažení podkopala. Němci coby silní ovládnou všechny slabší rasy a coby slabí osvobodí všechny rasy zpod židovské nadvlády. Hitler tímto sjednotil dvě hnací síly světové politiky 20.století - kolonialismus a antikolonialismus.³

Zápas proti židům i zápas o půdu chápal jako drastický boj. V boji o území šlo o ovládnutí části zemského povrchu, který patří nižším rasám. Boj proti židům byl záležitostí ekosystému, šlo o samotné podmínky života na zemi. Pro Hitlera židé představovali mor a jelikož bojují myšlenkami, jejich moc sahá všude a každý se může stát jeho přísluhovačem. Tuto morovou nákazu je třeba vymýtit přímo u zdroje, eliminace má být kompletní. V Evropě neměla zůstat jediná židovská rodina.⁴

Národně socialistická německá dělnická strana NSDAP vznikla po válce, do jejího čela se postavil Adolf Hitler. Jejím ideovým základem byl nacionalismus, který byl soustředěn především na výpady proti podmínkám Versaillské smlouvy, jejíž podstatou byl antisemitismus a antimarxismus. Ten považoval Hitler za součást židovského celosvětového spiknutí. Program NSDAP nebyl ucelený, projevy Hitlera se spíše zaměřovaly na emotivní účinek, než na logiku a racionalitu. Vzhledem k politické a ekonomické krizi 20. let minulého století měly jeho projevy stále větší ohlasy u lidí. Na viníky této krizové situace, skutečné či

---

¹ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, 2015

² SNYDER, Timothy. *Černá zem: holocaust-historie a varování*. Přeložil Martin Pokorný. Praha: Paseka, 2015, s. 16. ISBN 978-80-7432-655-4

³ Tamtéž, s. 17

⁴ Tamtéž, s.17

domnělé, byly vyvíjeny ostré útoky, což vytvářelo prostředí pro růst extrémního nacionalistického hnutí. NSDAP hlásala vizi velkého Německa, jemuž budou navraceny kolonie a stane se světovou velmocí, díky dalším územním nárokům.⁵

Dne 8. listopadu 1923 se NSDAP pokusila o státní převrat, pokus byl potlačen a strana zakázána. Hitler byl odsouzen k pěti letům vězení v Landsbergu, kde sepsal své dílo „*Mein Kampf*“, v němž shrnul své názory a představy.⁶

Velká hospodářská krize měla katastrofální vliv na mnoho zemí po celé Evropě, jednou z nejvíce postiženou zemí bylo právě Německo. Došlo ke zbídačení obyvatelstva a z toho plynoucím rozpadu společenské struktury a politického systému Výmarské⁷ republiky. V důsledku krize začala stoupat nezaměstnanost. To byl vhodný čas pro národní socialisty, aby ukázali, že kapitalismus a komunismus selhává. NSDAP sice neměla žádný ucelený program jak krizi úplně vyřešit, ale věděla, kdo je viníkem. Tím byli židé, marxisté, západní spojenci a neschopní politici výmarské republiky.⁸

Počátkem třicátých let, v návaznosti na vleklou hospodářskou krizi, se konaly demokratické volby a Hitler z nich vyšel jako vítěz. NSDAP získala v roce 1932 velký počet poslanců v říšském sněmu. V lednu 1933 byl Hitler jmenován říšským kancléřem s podporou konzervativců a pravicových stran. V únoru téhož roku využil požáru říšského sněmu k omezení práv občanů a vyhlášení výjimečného stavu, což mu umožnilo vládnout bez dohledu parlamentu. Po rozpuštění říšského sněmu a úmrtí prezidenta Hindenburga v r.1934 stanul Hitler v čele vlády a nesl úřední titul „vůdce a říšský kancléř“. Hitler byl odpůrcem výmarské republiky a zastáncem rasového kolonialismu.⁹

Uchopením moci začali v zemi nacisté pronásledovat všechny své odpůrce, především komunisty, ale i demokraty, kteří mu pomohli ke zvolení. Oddíly nacistické strany SA je byli a týrali veřejně i na ulici. Tímto terorem trpěli odpůrci režimu a především židé, kteří byli okrádáni, bití a posíláni do věznic a koncentračních táborů. Politické strany byly zakázány s odůvodněním, že byly ovlivňovány židy. Rozpuštěny byly i odbory. Židé byli vylučováni z kulturního, veřejného a hospodářského života. Na místo oddílů SA nastoupila po noci dlouhých nožů SS, jejímž vůdcem byl Heinrich Himmler. Jeho úmyslem bylo vybudovat z SS elitní rasově čistý sbor, nový řád německých rytířů. SS se stala mocnou policejní organizací

---

⁵ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, 2015, s.9

⁶ Tamtéž, s. 10

⁷ Po listopadové revoluci roku 1918 se z Německa stala parlamentní demokracie. Ve Versailles probíhala mírová konference jehož výsledkem byla Versailleská smlouva. Německo se muselo vzdát některých území ve prospěch vítězných spojenců. Výmarská republika měla krátkou dobu trvání 1919- 1933.

⁸ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, 2015, s. 10

⁹ SNYDER, Timothy. *Černá zem: holocaust-historie a varování*. s.43-45

nacistického Německa. V roce 1935 se už masově množily nápisy nejen v restauracích, v obchodech, které židům zakazovali vstup na tyto veřejná místa. 15. září 1935 odhlasoval říšský sněm tři nové zákony, známé jako zákony norimberské.¹⁰

13.března 1938 uskutečnil Hitler první ofenzivní plán, plánované připojení, takzvaný anšlus Rakouska. Vídeň považoval za nezdravou směs ras, udržovanou pohromadě jen díky zhoubným plánům židů, jakožto držitelů skutečné moci. Židé v Rakousku byli početnější skupinou než v Německu. Téměř okamžitě se strhla na rakouské židy vlna násilí srovnatelná s utrpením německých židů za víc než pět let trvající Hitlerovy vlády. Nacisté našli efektivní způsob jak židy zbavit ochrany poskytované státem. Tím bylo stát zničit. Po zhroucení Rakouska se židé ocitli bez státní ochrany a to stoupencům násilí poskytlo příležitost k loupení a diskriminaci.¹¹

V průběhu roku 1938 se Hitler pokoušel vyprovokovat konflikt s Československem. Záminkou bylo postavení tří milionů občanů německé národnosti, kteří žili na území Československa. Problematiku menšin hodlal využít k rozpoutání války.¹² Mnichovské události v září 1938 posílili Hitlerovu moc. Odstoupené pohraničí Sudet byla jen příprava na obsazení Čech a Moravy.¹³

Německo v čele s Adolfem Hitlerem rozpoutalo 2. světovou válku následným napadením Polska. Uskutečnilo vyvražďování židů a zničilo značnou část Evropy. Výsledkem dvanáctiletého působení nacistické éry bylo 50 milionů mrtvých.¹⁴

2.1. Protižidovská ideologie v „Mein Kampf“

Hitler byl odsouzen v roce 1923 za nelegální protistátní povstání a snahu svrhnout říšský sněm. Pobyt v Landsbergu využil k sepsání spisu, jenž byl zveřejněn pod názvem *Čtyři a půl roku boje proti lžím, hlouposti a zbabělosti.*, která později dostala stručný název: *Mein Kampf*. Knihu věnoval šestnácti mrtvým, kteří padli při puči na straně nacistů. Kniha tvořila jeho jádro antisemitské ideologie světového židovského spiknutí.¹⁵

---

¹⁰ SEEMANN, Richard. *Cesta do Wannsee: konečné řešení takzvané židovské otázky a germanizace českých zemí*. 1. vyd. Středoluky. Zdeněk Susa, 2008, ISBN 978-80-86057-51-4

¹¹ SNYDER, Timothy. *Černá země: holocaust-historie a varování*. s.81- 86

¹² Tamtéž, s. 89

¹³ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. Praha: Baset, 2006, s.26. ISBN 80-7340-088-X

¹⁴ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, 2015, s. 10

¹⁵ Tamtéž, s. 11

První svazek knihy byl vydán roku 1925, druhý v roce 1926. Zatímco se v prvním svazku zabývá svým životem spojeným s politickými myšlenkami, ve druhém klade velký důraz na politické záměry. Pojednává zde o povaze národního státu, po kterém touží, o zahraniční politice, o ideologii hnutí, jeho propagandě a organizaci. V roce 1930 byly tyto dva svazky spojeny v jeden. Tato kniha bude od svého vydání označena jako „nacistická bible“. A jako taková byla zavedena do škol, odevzdávána při sňatku novomanželům, zkrátka byla shrnutím myšlenek, které měl znát každý Němec.¹⁶

Východím bodem Hitlerova světového názoru je primitivní forma „sociálního darwinismu“. Podle této koncepce přežívá silnější, odolnější, vytrvalejší jedinec. Proto události v životech národů jsou zákonitým projevem potřeby druhů a ras přežít a množit se. Rasa je podle něj fenomén a člověk by měl jednat v souladu s přírodou a jejími zákony. Čistota rasy, její zachování a posilování patří k těmto zákonům. Politika ústupků vítězným mocnostem byla důsledkem vývoje během císařství, kdy bylo zachování čistoty árijské rasy zanedbáváno. Rasu ztotožňoval s pojmem „národ“, byl to spojující prvek a ideologická základna nacionálního socialismu.¹⁷

Rasová teorie tvoří základ Hitlerovi dějinné filosofie. Charakteristickou vlastností árijců je jejich idealismus, obětavost a oddanost vyšším cílům, což židovské rase chybí. I když se zdá, že se židé vyznačují rozumností, za její vývoj vděčí árijskému prostředí, ve kterém žili. Podle Hitlera se k výši kulturního tvoření židé nepovznegli, po staletí žili z kultury ostatních národů, přijímali plody práce ze svého okolí a přizpůsobili je svým charakterovým vlastnostem. Židovská kultura neexistuje, protože žid není schopen zanícení pro vyšší cíle lidské společnosti. Jeho sobectví mu velí, aby se soustředil jen na svůj osobní zájem. Semknou se jen z pudu sebezáchovy, nemohou-li uhájit svůj prospěch a zájem. Proto nejsou schopni vytvořit svůj vlastní stát, pevně ohraničený.¹⁸

Hitler nazývá židy parazity národů, kteří žijí jako příživníci na těle jiných národů a zneužívají plody jejich práce. Hitler podotýká, že židovský stát je ustavičně rozprostřen ve státech jiných národů a je projevem soustředění židovské rasy.¹⁹

Podle něj je největším dějinným podvodem, jestliže se židovský stát vydává za náboženství, aby tak dosáhl ochrany pod záštitou zásady o svobodě svědomí. Izraelské náboženství je jen soustavou nauk jak udržet židovskou rasu. Židovské náboženství podle

---

¹⁶ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, 2015, s. 11

¹⁷ Tamtéž, s. 11

¹⁸ Tamtéž, s. 11-12

¹⁹ Tamtéž, s.12

něj neexistuje, protože jádrem každého náboženství je víra v posmrtný život. Židé nejsou schopni víry v onen svět, protože jsou sobci a vnitřní idealismus je jim cizí. Tato „snůška naučení“, jak nazývá židovské náboženství, jsou v podstatě pravidla, jak dosáhnout hmotného prospěchu v životě.²⁰

Židé nepředstavují jen ohrožení čistoty rasy, ale Hitler v nich spatřuje jak „*ztělesnění kapitalismu, kosmopolitního finančnictví a politického liberalismu, tak i marxismu, progresivismu a dělnického syndikalismu, tedy všeho co nacisté nenávidí.*“²¹

Tou nejzásadnější ze všech myšlenek Hitlerova světonázoru, kterou se v knize zabýval, je židovská otázka. Jak uvádí Antoine Vitkine v knize *Mein Kampf Příběh jedné knihy*“, Hitler dovedl antisemitismus do extrému, ale kniha odhaluje jednu důležitou pravdu. Není jenom svědectvím o nenávistném antisemitismu jednoho psychopata, který by z osobních důvodů chtěl vyhladit židovskou rasu, přináší nám svědectví o nenávisti a nevraživosti západního světa předávané z generace na generaci. Na počátku genocidy židů tedy stojí klasický antisemitismus zakořeněný v Evropě, který byl příživován panovníky a křesťanstvím. Po sledu všech událostí doby ho Hitler jen rozdmýchal a uvrhl Židy a celý svět do zkázy.²²

2.2. Norimberské zákony

Známými zákony omezujícími práva a svobodu židů jsou tzv. Norimberské zákony. Byly vyhlášeny u příležitosti každoročního sjezdu nacistické strany v Norimberku dne 15. září 1935 na zvláštním zasedání Říšského sněmu. Ten zákony schválil, načež vyšly ve sbírce zákonů. Vedle zákona o říšské vlajce, kde se nepojednává o rasové otázce, je to zákon o říšském občanství a zákon o ochraně německé krve a německé cti.²³

2.2.1. Zákon o říšských vlajkách

Narižením z 12. března 1933 říšský prezident Konstantin von Hindenburg zavedl odznak hákovitého kříže²⁴ jako říšský symbol vedle černo-bílo-červeného praporu. Tímto

---

²⁰ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, 2015, s. 12

²¹ Tamtéž, s. 13

²² Tamtéž, s. 13

²³ Tamtéž, s. 13

²⁴ V mnoha kulturách se svastika vyskytuje jako náboženský symbol. Jeho užití jako nacistického znaku vycházelo z teorie, že je to starý árijský symbol.

dvojím znakem říše se vyjadřovala jednota státní moci a všech nacionálních kruhů. Zákon ze dne 15.zář 1935 stanovil, že jen vlajka s hákovým křížem je říšskou a národní vlajkou.

Říšský kancléř vydal 5.listopadu 1935 nařízení, jímž tzv. říšský výsostný odznak nahradil dřívější říšský znak a říšského orla. Byl to hákový kříž, kolem dubový věnec, který držel orel s rozpjatými křídly a hlavou obrácenou vpravo.²⁵

2.2.2. Zákon o říšském občanství

Zákon o říšském občanství rozdělil německé obyvatele na státní příslušníky a říšské občany. Politická práva a povinnosti mohli vykonávat jen ti, kdo byli pokrevně spjati s národem. Těmi byli jen říšští občané, státní příslušníci německé nebo příbuzné krve, kteří dokázali svým jednáním, že chtějí a mohou věrně sloužit německému národu a říši.

Státní příslušníci, náleželi pod svazek Německé říše, kterému je plně zavázán. Směli používat veřejná zařízení v rámci předpisů, provozovat hospodářskou činnost, platit daně. Neměli ale žádná politická práva, nesměli zastávat veřejné funkce a nesměli volit. V mezinárodním poměru patří státní příslušník, na rozdíl od cizinců, plně ve svazek Německé říše.²⁶

2.2.3. Zákon o ochraně německé krve a německé cti

Tento zákon učinil v podstatě trojí opatření: zákaz smíšených manželství, zákaz mimomanželského pohlavního styku se židy, zákaz v židovských domácnostech zaměstnávat ženy německé krve.

Sňatky mezi německými státními příslušníky, německé či příbuzné krve se židy byl zakázán, trestán žalářem. Sňatky byly zakázány i mezi příslušníky německé krve s rasou cizorodou, nikoli židovskou, pokud očekávají v budoucnu potomstvo, byla by tím ohrožena čistota německé krve.

Prováděcí nařízení ze dne 14. listopadu 1935 považuje za židy toho, kdo pochází ze tří nebo čtyř prarodičů židovské rasy, též pokud je členem židovské náboženské obce, nebo sňatkem se židem. Potomci dvou židovských prarodičů byli považováni za poloviční židy.²⁷

Tento zákon stanovil rasovou příslušnost prarodičů a rasových skupin. Určil skupinu „položidů“ a „plnožidů“. Udělit výjimky mohl jen sám říšský kancléř. Značná část žádostí

---

²⁵ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, 2015, s. 14

²⁶ Tamtéž, s. 14

²⁷ Tamtéž, s. 14

přicházela od těch, kteří měli k Hitlerovi blízko. Nebyl nadšen, když zjistil, že každý vysoce postavený nacistů má svého „žida ve skříni“.²⁸ Předem zdůraznil, že žádosti nebude udělovat židům, jsou určeny jen pro částečné židy, kteří jsou rasově nadějnější. Tato realizace ale nebyla jednoduchá, bylo obtížné prokázat árijský původ.²⁹

Zakázán byl též mimomanželský pohlavní styk a manželství bylo zakázáno v případě různosti ras. Muž, který nedbá zákazu, byl trestán vězením.

Židé nesměli v domácnostech zaměstnávat árijské ženy mladší 45let.³⁰

2.3. Druhá republika a židovská otázka

2.3.1. V německé sféře vlivu

Postavení českého národa v Evropě určily zeměpisné a dějinné faktory tak, že se ocitl na strategické hranici mezi Západem a Východem. Západ měl velký vliv na Čechy, stejně tak na ustavičné konflikty s Němci.³¹

Čechy a Morava tvořily po velkou část své historie osobitý svazek. V pohraničních sudetských oblastech převažovali Němci od té doby, co je jako kolonisty ve dvanáctém a třináctém století povolali čeští panovníci. Etnografická hranice mezi Sudety a českomoravským vnitrozemím byla vždy nejasná. A soužití dvou národností často problémové.³²

Za první světové války stály oba dva proti sobě stojící národy na opačných stranách koalice. Vítězství Dohody umožnilo Čechům díky Versailleské smlouvě vyřešit národnostní poměry podle svých představ. Se vznikem demokratického Československa v roce 1918 sudetští Němci nesouhlasili. Za světové hospodářské krize, která postihla lehký průmysl, se

---

²⁸ Prominutí árijského zákona žádal např. Eichmann- pomocník při „řešení židovské otázky“ pro svou nevlastní židovskou matku, ale i Goebbels, Bormann, Göring a celá řada dalších prominentů.

²⁹ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, 2015, s. 15

³⁰ Tamtéž, s. 15

³¹ MASTNÝ, Vojtěch. *Protektorát a osud českého odboje*. Přeložil David FALADA. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 15. ISBN 80-86432-56-4.

³² Tamtéž, s. 15

situace ještě více zhoršila. Zklamání z nich udělalo dychtivé posluchače nacistické ideologie, která slibovala zadostiučnění za všechna příkoří Versailleského diktátu.³³

Hitlerův názor na Čechy měl s předsudky sudetoněmeckých extrémistů mnoho společného. Vytvořil si jej ve Vídni, kde viděl, jak habsburskou monarchii zničil právě národnostní konflikt. Jak sám říkal, nesnášel pohled na Čechy, kteří do Vídně přijeli bez groše a poté se usadili na klíčových místech. V díle *Mein Kampf* se o českých zemích nezmiňoval. Jeho cílem bylo sjednocení Němců v nové Říši, to však znamenalo zájem o zemi, ve které žilo víc jak tři miliony Němců. Bezprostředně po nástupu Hitlera k moci se úmysl ovládat české území neshodoval s nacistickou doktrínou. Doufal v obnovu Německa jako velmoci. Jeho úmysl anulovat Versailleské „okovy“ znamenal pro existenci nově vzniklého Československa nebezpečí, neboť ono samo bylo výtvorem tohoto mírového uspořádání.³⁴

Nacistická propaganda začala vyjadřovat nelibost nad ochranou, kterou Češi poskytli německým a rakouským uprchlíkům před Hitlerem. V demokratickém Československu nacházelo azyl stále více německých antifašistů. Mezi nimi byli demokraté a židé, tedy ty skupiny obyvatelstva, které byly vystaveny v Německu stále stupňujícím perzekucím nacistické diktatury. Nejzávažnější bylo, že Berlín začal podporovat sudetoněmecké požadavky na sebeurčení. Na začátku třicátých let si Němci v českých zemích vybudovali silnou politickou organizaci. V roce 1935 se stala ve volbách Sudetoněmecká strana (SdP) nejsilnější samostatně stojící politickou stranou v Československu. Jeho předsedou byl Konrád Henlein, druhým zástupcem Karl Hermann Frank. Do roku 1937 slouží podpora Berlína československým Němcům na pohled legitimním cílům, a to utužování citových vazeb mezi zahraničními krajany a Německem. Od roku 1937 se ale sudetoněmecký nacionalismus doplňoval s přípravami na roztržnění Československa. Hitler to ospravedlňoval potřebou rozšíření německého rasového společenství a zvětšení jeho životního prostoru (Lebensraum).³⁵

SpD začala vůči pražské vládě stupňovat své požadavky na uzákonění autonomie pro německou menšinu s odůvodněním, že je utlačována českou majoritou. Začaly sílit protičeské provokace organizované v pohraničí členy sudetoněmecké strany. Cílem bylo vyvolat nepokoje, jež měly vyústit v protičeské povstání. To se mělo stát Hitlerovi záminkou

---

³³ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, 2015, s. 16,17

³⁴ MASTNÝ, Vojtěch. *Protektorát a osud českého odboje*, s.17- 18

³⁵ Tamtéž, s. 19- 21

vojenskému zásahu poté, co by vyhlásil, že bere terorizované sudetské Němce pod svou ochranu.³⁶

Politické napětí se na jaře 1938 vyostřilo natolik, že prezident Beneš zesílil ostrahu státních hranic, mobilizoval speciální oddíly vojsk, které obsadily pohraniční pevnosti v očekávání převratu. Mobilizace československých branných sil v květnu 1938 sice Hitlera zaskočila, ale v úmyslu anektovat Československo vojenskou akcí se nevzdal. Nacisté předkládali Západu mobilizaci československé armády jako důkaz teroru proti sudetským Němcům. Hitler dával řadu týdnů Západu na srozuměnou, že je připraven vyřešit sudetoněmecký problém válkou.³⁷

2.3.2. Druhá republika

Celou krizi vyřešila až mnichovská konference 30. září 1938, která stvrdila německé požadavky na odstoupení československého pohraničí. Česká vláda se na dohodě nijak nepodílela. Skončila opuštěna spojenců a státní vedení rozhodlo, že válku s Hitlerem ne zahájí.³⁸ Prezident Edward Beneš se vzdal prezidentského úřadu a nástupcem se stal 30. listopadu Emil Hácha.³⁹ Nově vzniklá vláda trpěla od počátku vnitropolitickými a zahraničně politickými potížemi a židovská otázka měla být také předmětem jednání.⁴⁰ Sudety byly připojeny k nacistickému Německu, také Maďarsko a Polsko vzneslo územní požadavky, které byly vyslyšeny. Polsko zabralo Těšínsko, dříve obsazené Čechoslováky, v roce 1919. Jižní pás Podkarpatské Rusi byl postoupen Maďarsku, zbytek byl uznán jako nezávislý stát.⁴¹

Odstoupení pohraničí Německu odstartovalo v dosud jednotném státě Čechů a Slováků pokračování předmnichovské krize, která byla dočasně utlumena uspokojením požadavků slovenských nacionalistů vytvořením federace Česko-Slovenska (druhé republiky).⁴²

Celý systém Masarykovské demokracie budovaný za 20 let její existence, se po Mnichovu zhroutil. Stejně se zhroutil i autorita prezidenta, která vyrostla z velké prestiže T.

---

³⁶ MASTNÝ, Vojtěch. *Protektorát a osud českého odboje*, s. 27- 28

³⁷ LIŠKA, Vladimír. *Protektorát: éra hákového kříže*. Olomouc: Fontána, 2010. ISBN 978-80-7336-584-4

³⁸ SNYDER, Timothy. *Černá země: holocaust-historie a varování*. s. 92

³⁹ ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu 1939-1945*. Přeložil Jan Čulík. Praha: Trizonia, 1991, s. 17. Studie- materiály- dokumenty, sv. 1. ISBN 80-900953-7-2.

⁴⁰ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, s. 15

⁴¹ SNYDER, Timothy. *Černá země: holocaust-historie a varování*. s. 93

⁴² SVOBODOVA, Jana, ed. *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945: sborník studií*. Praha: Maxdorf, 1998, s.40. Historia Nova, s. 12. ISBN 80-85270-76-5.

G. Masaryka. Trosky jeho díla přežívaly v krátkém období pomnichovské republiky, tzv. druhé republiky. Vinit prezidenta Beneše z kapitulace před nacistickou silou, podmíněno navíc zradou především naším spojencem Francie a Anglie, není spravedlivé.⁴³ Ačkoli obrana Československa měla podporu v armádě a morálka vojáků i obyvatelstva byla dobrá, proti náporu protivníka měla malou šanci, zvláště kdy po anšlusu Rakouska se československo-německé státní hranice na jihu republiky prodloužily.⁴⁴

Uzemní změny po Mnichovu vyvolaly příliv migrace do vnitrozemí. K opuštění svých domovů bylo násilím donuceno více než 120 tisíc Čechů a 17 tisíc židů z 20- 22 000 těch, kteří tam původně žili.⁴⁵

2.3.3. Protižidovská politika „druhé republiky“

Československo bylo mnohonárodním státem a židé zde tvořili významnou ač nevelkou část populace. Při posledním předválečném sčítání v roce 1930 žilo v ČSR 356 830 osob židovského vyznání.⁴⁶ Z tohoto počtu 117 551 v českých zemích, konkrétně 76 301 v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 41 250 lidí. Téměř 43 tisíc se hlásilo k české národnosti, 37 tisíc k národnosti židovské, 35 tisíc k národnosti německé, ostatní k různým jiným národnostem. V tomto počtu nejsou zahrnuti lidé, kteří sice nebyli židovského náboženství, ale přesto se podle norimberských zákonů měli stát obětí šoa.⁴⁷

Ve 30 letech došlo ke značným změnám ve složení židovského obyvatelstva. Československá republika se po vyhlášení norimberských zákonů stala útočištěm mnohých židovských uprchlíků z Německa a Rakouska.⁴⁸ Praha se stala pro židovské uprchlíky tranzitním místem, kde čekali na vstupní víza zejména do Anglie, Ameriky a Palestiny.

České veřejné mínění se až na nepříliš vlivné fašistické skupiny v té době stavělo k antisemitismu odmítavě. Do země však pronikala z Německa protižidovská propaganda.⁴⁹ Začal se projevat nátlak nacistů na prosazování antisemitské politiky podle německého

---

⁴³ MASTNÝ, Vojtěch. *Protektorát a osud českého odboje*, s.36

⁴⁴ Tamtéž, s. 37

⁴⁵ ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu 1939-1945*. s. 21

⁴⁶ SVOBODOVA, Jana, ed. *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945: sborník studií*. S. 120-121

⁴⁷ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945*. Praha: Melantrich, 1995, s.19. Terezínská iniciativa. ISBN 80-7023-209-9.

⁴⁸ Tamtéž, s.19

⁴⁹ SVOBODOVA, Jana, ed. *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945: sborník studií*, s. 21.

vzoru. V Německu platily již od roku 1935 Norimberské zákony, které židy zbavovaly občanských práv a činily z nich občany druhé kategorie.⁵⁰ Vláda druhé republiky premiéra Berana však nepřistupovala k českým židům s takovou razancí. K přijetí německých protizidovských zákonů v Česko-Slovensku nikdy nedošlo.⁵¹ Zášť Čechů se soustřeďovala spíše na německy mluvící židy, kteří se tu usadili po první světové válce.⁵²

Pocit vnějšího ohrožení, zklamání a nejistoty dal impuls k hledání viníka mnichovské tragédie. Honba padla na Beneše, na liberály, emigranty, židy, socialisty, na falešný humanismus a internacionalismus.⁵³ Hledáním nepřítelů státu docházelo k ožívání antisemitismu, srovnatelným s obdobím na přelomu 19. a 20. století.⁵⁴

Situace židů se za vlády druhé republiky postupně zhoršovala, byli vystavováni šikaně, docházelo k incidentům vyvolávaným Českými extrémisty, především příslušníky „Vlajky“⁵⁵, která byla dočasně zakázána.⁵⁶ Sílily ohlasy fašistických proudů (Národní obec fašistická, Národní liga, Akce národní obrody), které spolupracovaly s konzervativní pravíci Strany národní jednoty v čele s Rudolfem Beranem. Tyto strany požadovaly urychlené řešení židovské otázky, likvidaci socialistů a liberálů, zrušení novin jako Přítomnost, Právo lidu, České slovo, zrušení parlamentu, politická strana budování nacionálního stavovského státu.⁵⁷

Křišťálová noc, která se odehrála z 9. na 10. listopadu 1938, se dotkla i okupovaných Sudet, kde byly vypalovány synagogy v Liberci, Opavě, Krnově a na mnoha jiných místech. V Mostě, Ostravě i na jiných místech byly zřizovány koncentrační tábory a věznice. Židé z okupovaného pohraničí byli odvázeni do Dachau. V květnu 1939 bylo v Sudetech pouze 2 373 osob spadajících pod norimberské zákony.⁵⁸

Situace se pro židy stávala nebezpečnou, proto byla 13. ledna 1939 podepsána dohoda mezi Jewish Agency for Palestine a ministerstvem financí, která zajišťovala imigraci do Palestiny celkem 2500 československých židů. Peníze nutné na tento přesun získalo ČSR od

---

⁵⁰ LIŠKA, Vladimír. *Protektorát: éra hákového kříže*. Olomouc: Fontána, s. 90

⁵¹ ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu 1939-1945*, s. 30

⁵² Tamtéž, s. 25

⁵³ SVOBODOVA, Jana, ed. *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945: sborník studií*, s. 124

⁵⁴ SEEMANN, Richard. *Cesta do Wannsee: konečné řešení takzvané židovské otázky a germanizace českých zemí*. Středoluky: Zdeněk Susa, 2008, s.52 ISBN 978-80-86057-51-4.

⁵⁵ Československé nacionalistické, později fašistické hnutí. V období druhé republiky se zradikalizovala a během nacistické okupace se z Vlajky stala kolaborantská organizace.

⁵⁶ SVOBODOVA, Jana, ed. *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945: sborník studií*, s. 124

⁵⁷ Tamtéž, s. 129

⁵⁸ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945*, s. 20

Velké Británie a částka čítala 16 milionů liber. Velká Británie požadovala, aby nebyla zaváděna protižidovská nařízení a zákony, peníze měly být využity na imigraci židů do Palestiny.⁵⁹

Nová vláda byla v obtížné situaci. Musela spolupracovat s Německem a doufala že vnitřní fašizací dosáhne zachování státní samostatnosti státu, vazalsky napojenou na Německo. To ale vyžadovalo řešení „ židovské otázky“ odchodem židů ze země. Zde se vláda neobešla bez finanční pomoci především VB. Vláda tedy židovský problém nechtěla vyhrocovat.

Toto „klidné“ období ukončilo setkání ministra zahraničí Chvalkovského 21. ledna 1939 s Hitlerem a ministrem zahraničí Ribbentropem. Velice ostře mu bylo vytknuta nedostatečná rozhodnost při řešení „židovské otázky“. Hitler hrozil, že pokud Česko-Slovensko nespojí svůj osud co nejdříve s Říší, bude Německo nuceno zasáhnout.

Vláda začala uskutečňovat německé požadavky. Zákonná opatření proti židům sice vydána nebyla, ale administrativní a interní cestou omezovala občanská postavení židů. 27. ledna vydala vláda nařízení o pobytu emigrantů a přezkoumání státního občanství osob, které je získaly po roce 1918. Tyto předpisy postihovaly především židovské emigranty, což bylo účelem celé akce.⁶⁰

27. ledna 1939 vláda rozhodla o státních zaměstnancích židovského původu. V jejím pojetí to bylo vyloženo mírněji než v německých rasových zákonech. Dán byl jen tehdy, když oba rodiče byli židovského náboženství nebo se otevřeně hlásili k židovské národnosti⁶¹.

Starší ročníky byly vyzvány, aby odešly do penze, střední na nucenou dovolenou a mladší lidé byli přeloženi na taková místa, kde nepřišli do styku se stranami. Další opatření byla nastolena v kultuře a v hospodářství. Nařízení o státních zaměstnancích židovského původu připravila o práci na tisíc osob. Omezením se nevyhnuli ani židovští lékaři, kteří byli vyzváni k opuštění svých míst v nemocnicích. Židovští členové neměli přístup do českých sportovních klubů. Na pražské německé univerzitě bylo nuceno odejít do penze 45 židovských profesorů.⁶²

---

⁵⁹ ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu 1939-1945*. s.26-27

⁶⁰ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*, s. 24

⁶¹ Tamtéž, s. 24

⁶² ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu 1939-1945*. s.26-27

V lednu vyloučila Jednota českých advokátů všechny advokáty židovského původu. Také ve studentských organizacích, kde se dostali fašisté k moci, žádali vyloučení⁶³ židovských studentů.⁶⁴

---

⁶³ např. svaz československého studentstva v Brně napsal začátkem roku 1939 předsednictvu vlády dopis, kde vytýkal vládě dosud neřešenou židovskou otázku. Žádali vydání pokynu, zda tuto otázku mohou řešit v rámci studentských spolků a organizací, nebo vyčkat dalšího vládního nařízení.

⁶⁴LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*, s. 24-25

3. Protektorát Čechy a Morava

Situace v Česko- Slovenské republice se začátkem března 1939 vyhrotila do politické a hospodářské krize. Na Slovensku byl vyhlášen výjimečný stav a byla odvolána vláda. Němci na českém území obdrželi instrukce k vyvolání nepokojů. Zvýšenou činnost vyvíjeli fašisté z Národní obce fašistické a Akce národní obrody. Tato krize posloužila Německu jako záminka pro zásah do vnitřních záležitostí Česko-Slovenské republiky. Dne 14. března vyhlásilo Slovensko samostatnost a téhož dne odcestoval Emil Hácha s doprovodem do Berlína. Hitler jim oznámil, že české země budou následující den obsazeny německou armádou a připojeny k říši.

Dne 16. března 1939 byl Hitlerovým výnosem zřízen na českém území Protektorát Čechy a Morava jako formálně autonomní část Velkoněmecké říše.⁶⁵ Zůstal sice v rámci říše samostatný, ale jeho samostatnost byla určována postoji nacistického vedení, tudíž podléhala omezením. Emil Hácha si podržel titul prezidenta, se svým ministerským kabinetem ale podléhal říšskému protektorovi baronu Konstantinu von Neurathovi, který nastoupil do úřadu 18. března 1939. Státním tajemníkem se stal Karl Hermann Frank, jeden z vůdců bývalé sudetoněmecké strany.⁶⁶ Parlament byl nahrazen Národním souručenstvím, jedinou tehdy povolenou českou politickou stranou a 27. dubna vystřídal Beranovu vládu kabinet generála Aloise Eliáše.⁶⁷

Od prvních dnů okupace byl Protektorát sjednocen do rámce plánů vyhlášených Hitlerovým proctvím, které se začaly realizovat všude, kde se šířila moc německé říše. Židovská otázka se v jednotlivých okupovaných zemích řešila v souladu s cíli a potřebami okupační politiky. Základní vzorce nacistického „konečného řešení“ ale zůstávaly neměnné. Obyvatelstvo, které jím bylo postiženo, muselo být nejprve definováno a postupně čím dál drastičtějším systémem diskriminačních opatření izolováno v ghettech beze zdí. Ještě před koncentrací židů v táborech byli postupně zbavováni materiálních základů své existence, poté deportováni k fyzickému vyhlazení.⁶⁸

---

⁶⁵ SVOBODOVA, Jana, ed. *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945*, s. 140

⁶⁶ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*, s. 18

⁶⁷ SVOBODOVA, Jana, ed. *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945*, s. 32

⁶⁸ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945*, s. 20

3.1. Protižidovská politika po zřízení Protektorátu Čech a Moravy

Ačkoliv vláda druhé republiky s vyhlášením protižidovských zákonů otálela, po vyhlášení Protektorátu 16.3.1939 se vše změnilo.⁶⁹ Protižidovská politika se nyní realizovala několika směry. Jedním z nich byla tzv. podpora vystěhovalců. Šlo jednak o zmenšování počtu židovského obyvatelstva, jednak o majetek vystěhovalců, který se dostával do německých rukou.⁷⁰

V dubnu a květnu 1939 říšský protektor K.v Neurath nařídil začít uskutečňovat porady na vyvlastňování židovského majetku i likvidaci jejich kapitálu v českých podnicích.⁷¹

Dne 21. června 1939 vydal říšský protektor K..v..Neurath nařízení o židovském majetku, v němž byly poprvé na území Protektorátu uplatněny Norimberské zákony. V těchto zákonech byla zavedena rasová definice židovství.⁷²

Neurath nařídil jmenovat německé správce do židovských podniků, ti byli pověřeni jejich prodejem do vlastnictví německých zájmů. Firmy a podniky s největší kapitálovou účastí židů podlely arizaci a peníze vyplacené jejich majitelům, byly evidovány ministerstvem financí na účtech, kde byl výběr možný jen na zvláštní ministerské povolení.⁷³ Zákon o židovských podnicích však postihoval i nežidovský majetek, protože české a židovské podniky byly různě propojeny.⁷⁴

Židé tak nesměli svobodně nakládat se svým majetkem, který činil téměř třetinu bankovního a průmyslového kapitálu před druhou světovou válkou.⁷⁵ Arizacemi uloupený majetek v Protektorátu se odhaduje na více než 20 miliard protektorátních korun.⁷⁶

Židé, kteří přišli o majetky, se ocitli v ekonomicky i sociálně druhořadem postavení. Horší než samotná arizace bylo, že je nacisté zbavovali lidské důstojnosti zaváděním stále dalších nařízení, které z nich činili bezprávné obyvatele.⁷⁷

V prvních letech Protektorátu usilovali nacisté o co nejradiálnější snížení počtu židovského obyvatelstva jeho vystěhováním. K tomu byl vytvořen systém diskriminačních,

---

⁶⁹ LIŠKA, Vladimír. *Protektorát: éra hákového kříže*. Olomouc: Fontána, 2010, s. 98. ISBN 978-80-7336-584-4.

⁷⁰ BLODIG, Vojtěch, CHLÁDKOVÁ Ludmila a POLÁK Erik. *Muzeum ghetta Terezín*. Terezín: památník Terezín, 1992

⁷¹ LIŠKA, Vladimír. *Protektorát: éra hákového kříže*, s.99

⁷² HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, s. 18

⁷³ LIŠKA, Vladimír. *Protektorát: éra hákového kříže*, s. 99

⁷⁴ ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu 1939-1945*. s. 38

⁷⁵ Tamtéž, s.37

⁷⁶ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945*, s.21

⁷⁷ LIŠKA, Vladimír. *Protektorát: éra hákového kříže*. s. 100

přímo teroristických opatření. Za povolení k emigraci museli židé odvést vysoké daně a dávky. Zbylý majetek byl předán do správy německým bankám.⁷⁸

Veškerá vystěhovalecká agenda byla soustředěna od července 1939 u Ústředny pro židovské vystěhovalectví (Zentralstelle für jüdische Auswanderung), neboli emigrační úřad v Praze⁷⁹, který byl podřízen židovskému referátu v berlínské ústředně gestapa, vedený Adolfem Eichmanem.⁸⁰

Proces emigrace byl stále obtížnější. Počet evropských zemí, které byly ochotny přijmout další, nejen židovské emigranty, se snižoval. Emigrace se lišila podle států a politické situace. Hlavní proud židovských vystěhovalců směřoval v roce 1939 do Velké Británie, Francie, Palestiny a do Severní a Jižní Ameriky. Vystěhování do Palestiny i do jiných států bylo prováděno jen v omezeném počtu. Tehdejší britská správa Palestiny vydávala certifikáty jen pro jistý druh lidí: mládež, rabíny, studenty a dělníky. Především pak pro ty, kdo si pobyt v Palestině mohl zaplatit. Vypuknutím války 1. září 1939 vypověděla Německu Velká Británie a Francie válku. Tím byla znemožněna emigrace nejen do těchto států, ale i do jejich kolonií. V roce 1940 se židé stěhovali především do Jižní Ameriky a Šanghaje.⁸¹

Legálně podle statistik odjelo roku 1939 z Protektorátu 19 016 a roku 1940 celkem 6176 židovských vystěhovalců. V následujících letech už jen 817. Židé před nacistickou perzekucí unikali také ilegální cestou, v předválečné době zejména útekem na polské území, později přes Slovenskou hranici. Legálně nebo tajně se z Protektorátu vystěhovalo na 30 tisíc lidí podléhajících norimberským zákonům. Mnoho z nich ovšem „konečné řešení“ dostihlo v Polsku, Maďarsku, Holandsku či v jiných okupovaných území. Jen mezi těmi, kteří byli transporty z Francie odvezeni do Osvětimi, bylo 600 emigrantů z Československa.⁸²

---

⁷⁸ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945*, s. 21

⁷⁹ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. S. 28

⁸⁰ BLODIG, Vojtěch, CHLÁDKOVÁ Ludmila a POLÁK Erik. *Muzeum ghetta Terezín. Terezín: památník Terezín*, 1992

⁸¹ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. S.28-29

⁸² KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945*, s. 21

3.2. Vyloučení Židů z veřejného života, odnímání svobody

Již za druhé republiky započalo postupné vyřazování židovských obyvatel ze státních služeb, které pokračovalo v protektorátní době v drastické formě. Pro židovské obyvatelstvo se začalo zřizovat jakési „ghetto“, zatím bez přímé internace.⁸³

Diskriminační předpisy byly obdobné jako ve všech zemích okupovanými Němci. V souhrnu směřovaly k tomu, že židé byli vyřazováni z veřejných služeb a povolání. Jejich majetek byl zabaven a byla jim odírána účast na vzdělání, kultuře, volnost pohybu. Příděly potravin byly velmi omezené a židé také nesměli využívat hromadnou dopravu. Vyvrcholením jejich ponížení bylo veřejné označení žlutou hvězdou s černým nápisem Jude.⁸⁴

Základním diskriminačním opatřením bylo vládní nařízení ze 4. července 1939, které začalo platit dne 24. dubna 1940. Mimo jiné se v něm stanovilo, že z dosahu těchto nařízení může prezident Emil Hácha vyjmout některé židovské osoby. Tyto prezidentské výjimky musel schválit protektor. Do října 1941 přišlo tisíc žádostí o vyjmutí z dosahu protižidovských opatření. Protektorovi bylo předáno 41 žádostí, nepodepsal ani jedinou.

Podle tohoto nařízení nesmějí být židé zaměstnáni ve státní činné službě, ve veřejné správě, notářství, soudnictví a dalších oblastech. Byli vyloučeni ze zastupitelských sborů a komisí zřízených pro výkon veřejné správy. Nemohli být členy zastupitelských sborů a veřejných korporací, členy školských úřadů, učiteli ani docenty na vysokých školách, členy vědeckých ústavů, soudci ani přísedícími u soudu.⁸⁵

V den obsazení Prahy nacisty 15. března 1939 byli židovští advokáti zbavení práva vykonávat advokacii. Dne 17. března 1939 byl vydán zákaz výkonu lékařské praxe lékařům neárijského původu ve zdravotnických zařízeních.⁸⁶

Židovští studenti byli 12. července 1939 vyhnáni z německých škol. 7. srpna dostali zákaz navštěvovat české školy vůbec. Výuka na českých vysokých školách byla 17. září 1939 znemožněna jejím uzavřením. Zakázáno bylo též soukromé vyučování. Nerespektováním

---

⁸³ KÁRNÝ, Miroslav. ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945*, s.24

⁸⁴ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*. Praha: Academia, 1991, s.73. ISBN 80-200-0389-4

⁸⁵ KASPEROVA, Dana. *Výchova a vzdělávání židovských dětí v protektorátu a v ghettu Terezín*. Praha: Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010, s. 24. ISBN 978-80-7308-327-4

⁸⁶ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*, s. 37

těchto nařízení postihovalo gestapo vězněním a týráním. Účel byl jednoduchý, izolovat židy od českého a německého obyvatelstva.⁸⁷

V řadě českých měst a obcí byly během srpna 1939 vydávány vyhlášky, které měly za cíl izolovat židovské obyvatelstvo od ostatních. Například Zemský úřad v Praze nařídil navštěvovat hostince židům jen v případě, že pro ně budou vyhrazeny zvláštní prostory. Majitelé restaurací museli své podniky označit nápisy „Židům nepřístupno“. Takto označené provozovny zakazovaly židům vstup. Stejně tak majitelé židovských podniků museli mít provozovnu označenou nápisem „Židovský podnik“.⁸⁸

Postupně byla židům omezována volnost pohybu, zákaz se vztahoval na pobyt v určitých ulicích, náměstí a v parcích. Zakázány byly návštěvy kin, divadel, muzeí, knihoven, plováren, lázní, sportovních zařízení.⁸⁹

Pražskou vyhláškou z 5. srpna 1940 byla omezena nákupní doba nejdříve na dvakrát dvě hodiny, nakonec jen na dvě hodiny a to v čase od 15. do 17. hodiny. Časově omezena byla možnost používat poštovní zařízení. Židům byly odebrány telefonní a rozhlasové přístroje.⁹⁰

Policejní ředitelství v Praze nařídilo od 13. září 1940 židům používat v hromadných dopravních podnicích jen jednu plošinu posledního vozu. Cestovat vlakem bylo povoleno pouze posledním oddělením posledního vagonu.⁹¹ Od 4. listopadu 1941 směli židé využívat hromadnou dopravu jen tehdy, když předložili vyplněný formulář orazítkovaný písmenem „J“ a potvrzení zaměstnavatele, že je zapotřebí dostat se do práce.⁹² Od října 1942 směli hromadnou dopravu využívat jen židovští lékaři, židé zaměstnaní v podnicích důležitých pro válečné účely, a to jen bylo-li jejich pracoviště vzdáleno minimálně tři čtvrtě hodiny. V Brně byl židům zakázán vstup do hromadné dopravy vůbec. Zakázáno bylo též navštěvovat nádražní restaurace a čekárny. Gestapo vydalo prostřednictvím židovských obcí zákaz opustit bydliště po 20. hodině. Židé nesměli změnit své bydliště nebo se vzdálit bez souhlasu příslušného úřadu.⁹³

---

⁸⁷ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*, s. 42

⁸⁸ KASPEROVA, Dana. *Výchova a vzdělávání židovských dětí protektorátu a v ghettu Terezín.*, s. 25

⁸⁹ SEEMANN, Richard. *Cesta do Wannsee: konečné řešení takzvané židovské otázky a germanizace českých zemí*. Středoluky: Zdeněk Susa, 2008, s.81-82, ISBN 978-80-86057-51-4

⁹⁰ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945*, s.24

⁹¹ Tamtéž, s. 24

⁹² LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*, s.41

⁹³ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945*, s.24

1. září 1941 vydal Heydrich policejní nařízení o veřejném označení židů. Ti, kteří dosáhli šestého roku života, museli nosit na veřejnosti žlutou šesticípou hvězdu s černým nápisem Jude na levé straně části oděvu. Výjimka se týkala jen židovských manželů žijících ve smíšeném manželství.⁹⁴

Skutečnost, že za války byly potraviny na přiděl, znamenalo vyloučení židů z jejich přidělu. A fyzicky je to oslabilo před deportací do koncentračních táborů. Potravinové lístky, označeny písmenem „J“ byly vydávány ve zvláštní výdejně potravinových lístků pro židy. 23. října 1941 byla vydána vyhláška ministerstva zemědělství, které židy vylučovalo z odběru mnoha potravin, především ovoce, sýrů, drůbeže, zvěřiny, ryb. Do 1. prosince byli vyřazeni z odběru základních potravin jako brambor, kvasnic, zelí, masa, vajec, bílého pečiva, ale i medu pro děti. Zvláštní přiděly se nevztahovaly ani na kojící a těhotné ženy nebo židy v nemocnicích. Postupně byli židé vyloučeni z nákupu veškerých volných potravin.⁹⁵

Od 1. července 1943 bylo ustanoveno, že smrtí žida propadá veškerý jeho majetek Říši, nikdo neměl právo dědit. Židům bylo zakázáno nosit smutek po zemřelém, aby nevzbuzovali soucit. Veškeré trestné činy trestá policie bez soudního líčení.⁹⁶

Systém těchto diskriminačních opatření byl rozsáhlý, postupně se zdokonaloval a zasahoval všechny stránky života lidí, kteří měli od února roku 1940 označeny občanské legitimazace červenou literou „J“, německy Jude.⁹⁷

Podpora českých obyvatel odsuzujících židovskou perzekuci, odbojové hnutí, solidarita, praktická i morální pomoc poskytovaná židům, to vše oslabovalo účinnost těchto opatření. Byl totiž stále očividný germanizační smysl vkládaný do židovské otázky a souvislost s budoucím řešením otázky české.⁹⁸ Projevy sympatií k židům se tak vlastně staly určitým výrazem české nenávisti vůči německé okupační moci.⁹⁹ Přes zákazy styku českých obyvatel s osobami židovského původu se objevovala hlášení o účasti židů na různých českých kulturních, společenských, tanečních zábavách.¹⁰⁰ Zpráva bezpečnostní služby uváděla stížnosti, že lékaři, právníci, bývalí zaměstnanci, ale i úřady a někteří četníci poskytovali pomoc židům, že se konají sbírky v jejich prospěch. Čeští učitelé tajně

---

⁹⁴ KRYL, Miroslav. *Osud vězňů terezínského ghetta*. Brno: Doplněk, 1999, s. 44. ISBN 80-7239-042-2

⁹⁵ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*, s.43

⁹⁶ Tamtéž, s. 45-46

⁹⁷ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s.50

⁹⁸ Tamtéž, s.52

⁹⁹ PETRŮV, Helena. *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. Praha: Sefer, 2000. s. 32. Knižnice Institutu Terezínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0.

¹⁰⁰ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy*, s.25

poskytovali židovským dětem soukromé vyučování.¹⁰¹ Čeští umělci a spisovatelé¹⁰² umožňovali publikovat svým židovským kolegům pod smyšlenými jmény. Tím jim zajistili alespoň nějaké prostředky k živobytí.¹⁰³

Lidé mnohokrát projevovali výraz solidarity, jedním z mnoha příkladů je pohřeb dvou položidovských dětí, které otrávil vlastní matka. Zúčastnilo se ho 4 000 lidí, veškeré úřednictvo a celý učitelský sbor. Češi chápali smrt těchto dvou dětí jako dopad židovské perzekuce.¹⁰⁴ Pořádková policie ve svých záznamech dále registrovala hlášení o demonstrativním nošení žlutých odznaků na límcích, rozhovory na veřejnosti s takto označenými lidmi a jiné známky pospolitosti.¹⁰⁵

Nové ostřejší zastrašovací tažení proti Čechům, kteří sympatizují s židy, nastalo až příchodem Reinharda Heydricha do funkce výkonného protektora v Čechách a na Moravě.¹⁰⁶ Hned po svém nástupu na Pražský hrad vydal výnos nařizující uzavření všech židovských modliteben, synagog, s odůvodněním, že se staly shromaždištěm podvratných elementů a místem protiněmecké propagandy. Zároveň nařídil uvalit na Čechy, kteří viditelně projeví přátelství k židům, ochrannou vazbu v koncentračním táboře.¹⁰⁷

Faktem ale také zůstává, že u českého obyvatelstva v době nejhorší perzekuce převládal tichý souhlas. Zdánlivou lhostejnost lze vysvětlit rizikem spojeným s jakoukoliv pomocí židům. V sázce byl život celé rodiny.¹⁰⁸

3.4. Heydrichova opatření v Protektorátě

Den 27. září 1941 představuje v dějinách protektorátu zlomový okamžik. Skončilo relativně mírnější období okupace, během kterého na českém území sílilo odbojové hnutí, české úřady si zachovávaly určitý vliv a okupanti se zdržovali velkých masových represí a poprav. S výjimkou 17. listopadu 1939, kdy nacisté brutálně zakročili proti studentům.

---

¹⁰¹ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s. 53

¹⁰² Básník Jiří Orten nebo Karel Poláček, který pod jménem Vlastimila Rady vydal román *Hostinec u kamenného stolu*.

¹⁰³ ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu*, s. 29

¹⁰⁴ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s. 54

¹⁰⁵ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy*, s.26

¹⁰⁶ ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu*, s. 29

¹⁰⁷ KRYL, Miroslav. *Osud vězňů terezínského ghetta*. Brno: Doplněk, 1999, s. 47. *Knihy dokumenty*. ISBN 80-7239-042-2

¹⁰⁸ ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu*, s.31

Do funkce říšského protektora byl na pokyn říšského kancléře Adolfa Hitlera dosazen obávaný šéf Hlavního říšského bezpečnostního úřadu (RSHA) Reinhard Heydrich, Obergruppenfuhrer SS.¹⁰⁹

V německé správě protektorátu zvítězilo radikální křídlo, reprezentované tajemníkem K.H. Frankem. Ten vždy prosazoval vůči Čechům tvrdý postup a brutální metody, rovněž usiloval o germanizaci okupovaného území. Neurathovi bylo vyčítáno, že si neumí poradit se silícím českým odbojem. Neurath nebyl přesvědčený nacista, s prezidentem Háchou i předsedou vlády Eliášem jednal s respektem, netrpěl rasovými předsudky. Od gestapa dokonce věděl, že Eliáš s Háchou udržují kontakty s odbojem, nezasáhl ale proti nim. Prosazoval linii pragmatické nucené spolupráce s osobami, které se těší alespoň minimální autoritě u domácího obyvatelstva. Neurath nepotlačoval ani české národní cítění. Až do června 1941 se nepotýkal s výraznějšími akcemi odboje a při jeho potírání volil mírnější postihy než jeho nástupci R. Heydrich, K. Daluge, W. Frick.

Napadení Sovětského svazu Německem 22. června 1941 ale změnilo situaci. V Čechách se zaktivizoval do té doby pasivní komunistický odboj, který byl vyzván moskevskou centrálou k ozbrojenému boji proti okupantům, vedenému všemi prostředky. Vzrostly útoky a české komunistické hnutí bylo vyhodnoceno RSHA¹¹⁰ jako nejsilnější ve všech okupovaných zemích. Hitler se rozhodl pro výměnu protektorů. Ale hlavně pro změnu politiky vůči Čechům a českému vedení protektorátu. Vyžadoval bezpodmínečnou loajalitu a to, že český domácí odboj bude tvrdě potlačen. Hitler udělil Neurathovi „zdravotní dovolenou“ a pověřil Heydricha do funkce říšského protektora v Čechách a na Moravě.¹¹¹

Heydrich měl za úkol potlačit protinacistický odboj a také mnohem razantněji germanizovat české země. Měl vše připravit pro likvidaci Čechů jako národní entity. Stál v čele Hlavního úřadu říšské bezpečnosti a podléhala mu také bezpečnostní policie a bezpečnostní služba. V této funkci byl hlavním koordinátorem protizidovské vyhlazovací politiky. Jeho nástupem se genocida židů vystupňovala a urychlily se tím přípravy k zahájení „konečného řešení“ a s tím související budoucí řešení „české otázky“.¹¹²

---

¹⁰⁹ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*, s.23

¹¹⁰ Hlavní říšský bezpečnostní úřad, prvním šéfem byl až do své smrti R. Heydrich

¹¹¹ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*, s. 25

¹¹² Tamtéž, s. 24

4. Konečné řešení židovské otázky

Ke konečnému řešení přistoupila protižidovská politika nacistického Německa v létě roku 1941, kdy vstoupila do války se Sovětským svazem. Hitlerovo proctví o zničení židovské rasy bylo známo dlouho před jeho nástupem k politické moci, ale k prvnímu masovému vraždění židů přistoupili nacisté až při obsazování sovětského území. Zde oddíly wehrmachtu, tzv. Einsatzgruppen a Einsatzkommandos masakrovaly židovské obyvatelstvo, ušetřeni nebyli ani civilisté.¹¹³ Útok na Sovětský svaz tvořilo jádro válečného plánu Německa, jenž byl nezbytný pro nadvládu Evropy. V souvislosti s plánováním operace Barbarossa, dal Hitler rozkaz k vyhlazovací fázi genocidy, která se týkala židů, Romů, komunistů. Sovětští židé jejichž počet čítal pět milionů, byli nejpočetnější složkou židovského obyvatelstva v Evropě.¹¹⁴

Heydrichův plán přesídlovací politiky byl ale spjat s vítězstvím proti Sovětskému svazu. S blížící se porážkou byl projekt změněn do podoby, která se nazývá holocaust.¹¹⁵

Před invazí do sovětského svazu politika Třetí říše nesměřovala k vyhlazení židů. Nejdříve podporovala masovou migraci židů z německé sféry vlivu. Proto byl Heydrich pověřen Goringem aby zřídil centrálu pro vystěhovalectví a podpořil všechny prostředky k jejich emigraci. Na začátku roku 1940, díky vojenskému tažení, získalo Německo nemalé územní zisky. Pod německou sféru se dostali židé z Polska, Francie a dalších zemí, emigrace se stala obtížnější. Proto Heydrich 24. června 1940 informoval, že je nutné přistoupit k teritoriálnímu konečnému řešení. Ministerstvo zahraničí navrhlo deportaci všech židů na Madagaskar. Po porážce Francie byla tato jeho kolonie jedním z řešení. Tento plán nahradila jednání z konference ve Wannsee.¹¹⁶

4.1. Konečné řešení v protektorátu

Právě židé z Protektorátu, Německa a Rakouska měli být deportováni na okupovaná sovětská území. Hitler žádal, aby tyto země byly prvními, které budou „vyčištěny“ od židů.

---

¹¹³ KASPEROVA, Dana. *Výchova a vzdělávání židovských dětí v protektorátu a v ghettu Terezín*, s. 28

¹¹⁴ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s. 78

¹¹⁵ ALY, Gotz. „Konečné řešení“: přesun národů a vyhlazení evropských Židů. Praha: Argo, 2006, s. 235. Historické myšlení. ISBN 80-7203-833-8

¹¹⁶ RUDOLF, Ferat. *Přednášky o holocaustu: sporné otázky pod křížovým výslechem*. Přeložil Erik SEDLÁČEK. Praha: Adam Benjamin Bartoš, 2015, s. 122. ISBN 978-80-905861-4-7.

Zde se v prvních letech války dokončoval proces vyvlastnění židů, jejich dočasná izolace ve společnosti, aby bylo možno přejít k jejich teritoriální ghettoizaci.

S přípravami na deportace židů v Protektorátu okupační vláda neváhala. Již 1. října 1941 nařídil velitel Ústředny pro židovské vystěhovalce registraci všech židovských obyvatel v protektorátu. V protektorátu žilo 88 105 osob podléhajících Norimberským zákonům. Židovská náboženská obec byla pověřena, aby vypracovala seznam židů podle věku, pohlaví, bydliště, majetku, pracovní a zdravotní způsobilosti. Byla vytvořena kartotéka s veškerými údaji, včetně registračního čísla každého židovského občana. Ta byla uložena v Ústředně pro židovské vystěhovalce, kde sloužila k organizování transportů z protektorátu.

Na poradě 10. října 1941 v Praze se Heydrich zmínil o postupu „konečného řešení“ židovské otázky v Protektorátě. Informoval na ni nejvyšší představitele o konečném cíli vysídlit židy na Východ i o deportaci pěti tisíc židů z Prahy. Heydrich na poradě vyložil koncepci ghettoizace v protektorátu a plán na zřízení dvou vystěhovalčích ghatt, v Čechách a na Moravě.¹¹⁷ Jako sběrný tábor byl Heydrichem uváděn husitský hrad Starý Tábor nebo Terezín, který byl uváděn jako nejvhodnější. Po evakuaci židů z Terezína by se z něj mohlo přestavět vzorné německé sídliště.¹¹⁸ **82kon.řeš.**

Bylo zřejmé, že Terezín je jen dočasné řešení, konečným cílem bylo vysídlení židů do východního území.¹¹⁹

4.2. Konference ve Wannsee

Dne 20. ledna 1942 se ve Wannsee konala konference, kam Heydrich svolal nejvyšší zástupce říšských státních úřadů a institucí, aby zde stanovil zásady a cíle pro „konečné řešení židovské otázky“. Usiloval o dotvoření centrálního aparátu k vyhlazení milionů židů na okupovaných územích, aby nad ním upevnil moc gestapa i svoji a aby jej pověřil úkolem vraždění milionů lidí jinými metodami než dosud.¹²⁰

Úryvek z protokolu, kde Heydrich uvedl jednu z nejvýznamnějších částí :

„Židé se mají posílat po dobu konečného řešení na práce na Východ pod příslušným vedením. Práceschopní židé budou přivedeni do těchto oblastí ve velkých kolonách, odděleně

---

¹¹⁷ KASPEROVA, Dana. *Výchova a vzdělávání židovských dětí v protektorátu a v ghettu Terezín.*, s 30, 31

¹¹⁸ KÁRNÝ, Miroslav. *„Konečné řešení“ Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s.103

¹¹⁹ KASPEROVA, Dana. *Výchova a vzdělávání židovských dětí v protektorátu a v ghettu Terezín.*, s 31

¹²⁰ SEEMANN, Richard. *Cesta do Wannsee: konečné řešení takzvané židovské otázky a germanizace českých zem*, s.103

od pohlaví. Budou pracovat na stavbě silnic, přičemž jich bezpochyby velká část zmizí přirozeným úbytkem. Se zbytkem, který v každém případě nakonec zůstane, se bude muset vhodně naložit, protože tu bezpochyby půjde o část nejodolnější, představující přirozený výběr, na který je třeba pohlížet propouštění na svobodu jako na zárodek nového židovského rozmachu.“¹²¹

Protektorát a Německo měli být jako první „vyčištěni“ od židů, postupně pak od západu na východ celá Evropa. Nejprve měli být židé umisťováni do ghatt, poté posílání na Východ.¹²²

Deportováni do Terezína měli být židé starší šedesáti pěti let, židé s válečnými zraněními a nositelé Železného kříže I.stupně.¹²³

Další částí protokolu byla rozprava o otázce smíšených manželství a polovičnických židů. Heydrich navrhoval, aby „míšenci“ prvního stupně byly evakuovány na Východ s ostatními Židy, nebo byli sterilizováni. Pokud šlo o smíšená manželství, osud židovského partnera měl být individuální, podle jeho zásluh.¹²⁴

Protokol z konference je k dispozici, v překladu byly ale použity krycí názvy a zcela byla vynechána část o způsobu vraždění 11 milionů židů.¹²⁵

Na konferenci ve Wannsee bylo prakticky schváleno masové vyhlazování židovského etnika. Cílem nacistické politiky nebylo prosté přesídlení, ale cílené vyhlazení židů.¹²⁶

4.3 Deportace židů

Deportaci židů označovala německá propaganda jako „pokus o pořádek“, snahu „uspořádat židovský problém“ vytvořením „lepší dělicí linie“ mezi národnostmi. Ve skutečnosti násilné soustředění obrovského počtu židovského obyvatelstva na místech nepřipravených je přijmout znamenalo smrt vysílením, hladem a epidemiemi.¹²⁷

---

¹²¹ ROSEMAN, Mark. *Setkání ve vile u jezera: konference ve Wannsee a konečné řešení židovské otázky*. Praha: Dokořán, 2003, s. 89. ISBN 80-86569-45-4

¹²² Tamtéž, s. 89

¹²³ Tamtéž, s. 89

¹²⁴ Tamtéž, s. 90

¹²⁵ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s.86

¹²⁶ KASPEROVA, Dana. *Výchova a vzdělávání židovských dětí v protektorátu a v ghettu Terezín.*, s. 30

¹²⁷ Tamtéž, s.89

4.3.1. První transporty

Na území Protektorátu se prvními oběťmi deportací stali židé z Moravské Ostravy a Frýdku Místku, a to dlouho před tím, než nacisté přistoupili k deportační politice. V říjnu 1939 odjely dva transporty 1 292 muži do Niska v Polsku. Měli společně s muži ze čtyř vídeňských a katovických transportů vybudovat tábor, který měl představovat základnu pro zřízení „židovského rezervátu“, kam by proudily transporty z Německa, Rakouska, Polska a českých zemí. „Akce Nisko“ skončila ještě před tím, než první transporty dojely do Polska. Němci rozhodli již 17. října, že do Generálního gouvernementu¹²⁸ budou vysídleny tisíce židovských a polských obyvatel z nových německých provincií. Do těchto oblastí měli být usídlováni němečtí přesídlenci z pobaltských republik, kteří se odtud stěhovali podle zářijové německo-sovětské smlouvy. Nacisté museli opustit „ideu židovské rezervace“ a nahradili jí budováním ghatt v Lodži a Lublinu. V tábore zůstali jen vězni, kteří byli nutní k výstavbě a provozu. Ostatní byli z tábora vyhnáni a ponecháni svému osudu. 13.dubna 1940 byl tábor zrušen. Z 2 876 židů z Moravské Ostravy a Vídně, deportovaných do Niska, se vrátilo domů 657 osob. V převážné většině se stali oběťmi dalších etap „konečného řešení“.¹²⁹

4.3.2. Transporty do ghetta v Lodži a Minsku

Přechod ke konečné etapě vyhlazování evropských židů nastalo 17. září 1941, kdy Hitler vydal pokyn, aby židé z Protektorátu a Říše byli urychleně vysídleni na Východ. Do Lodže bylo deportováno 20 000 Židů z Velkoněmecka, z toho 5 000 z Protektorátu. Se zahájením deportací do Lodže bylo definitivně zakázáno vystěhování židů z území Protektorátu a Říše. Ústředna pro židovské vystěhovalectví přešla na organizaci transportů do Lodže, Terezína a dalších táborů.¹³⁰

První z pěti transportů vypravených do Lodže byl 16. října 1941 v počtu 1 000 židovských mužů, žen, dětí. Několik dnů před odjezdem transportu se měli dostavit na shromaždiště, odevzdat klíče od bytů a soupis všeho majetku, který propadl Říši. S sebou si do transportu mohli vzít jen zavazadla o váze 50 kg na osobu. Z 5 000 tisíc deportovaných českých židů přežilo válku jen 272 osob. Ostatní se stali v ghettu oběťmi epidemií a hladu,

---

¹²⁸ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, s. 26

¹²⁹ Tamtéž, s.27

¹³⁰ Tamtéž, s. 27, 28

zahynuli pracovním vyčerpáním nebo ve vyhlazovacích táborech Majdanek, Chelmno a Osvětim, kam byli z Lodže dále transportováni.¹³¹

Do Minska byl z Protektorátu vypraven 16. listopadu jediný transport čítající 1 000 brněnských židů. Ti spolu s německými a rakouskými židy umírali v krutých podmínkách a byli vražděni popravčími komandy. Jen 13 brněnských židů přežilo válku.¹³²

Do Polska byli židé z Protektorátu transportováni jen jednou v roce 1942 a sice do Majdanku. Tisíc židů tam bylo odvečeno jako akt msty za atentát na Heydricha. Přežil jen jediný svědek transportu.¹³³

Na podzim 1941 dospěli Heydrich s Himmlerem jakožto organizátoři „konečného řešení“ k závěru, že židé z Polska by měli být vyhlazováni přímo v Polsku a ne na sovětském území. Postupně podle plánu¹³⁴ byly zřízeny čtyři vyhlazovací tábory v Sobiboru, Treblince, Chromnu a Belzecu.¹³⁵

---

¹³¹ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, s. 28

¹³² Tamtéž, s. 28

¹³³ Tamtéž, s. 28

¹³⁴ „Akce Reinhard“ nacistický plán vyvraždění židů žijících na polském území zřízením vyhlazovacích táborů.

¹³⁵ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*. Bakalářská práce, s. 28

5. Terezín

Dne 10. října 1941 se na Pražském hradě konala konzultace nacistických hodnostářů s Heydrichem. Cílem bylo řešení „židovské otázky“ přednostně v Protektorátu, Německu a Rakousku. Bylo nutno přestoupit k etapě ghettoizace na české půdě. Během jednání rozhodli, že se město Terezín a jeho pevnost přemění v průchozí ghetto určené k deportaci židů před jejich vysídlením na Východ. Terezín byl vybrán díky svému praktickému využití.¹³⁶ Měl mít také funkci starobního ghetta, určeného pro německé a rakouské židy, starších 65 let a vyznamenaných za první světové války. Později bylo určeno nejen protektorátním, německým a rakouským židům, ale i dánským, slovenským a nizozemským.¹³⁷

5.1. Vznik ghetta

Terezín, město ležící severně, asi 60 km od Prahy se do podvědomí lidí na celém světě dostal díky tragickému období II. světové války. Jako místo genocidy židů a současně brutální perzekuce politických vězňů se stal jedním ze symbolů zločinů nacistického Německa.¹³⁸

Terezín byl založen v 18. století Josefem II jako vojenská pevnost, obehnaná hradbami za účelem severní obrany českého vnitrozemí.¹³⁹ Po podepsání Mnichovské dohody a odtržení Sudet se Terezín stal městem na hranici Československa a Německa oddělené demarkační čarou těsně u jeho hradeb. O několik měsíců později vstoupili jednotky wehrmachtu do Terezína. V roce 1940 byla v Malé pevnosti zřízena věznice gestapa a koncem roku 1941 pak započala přeměna města v ghetto, koncentrační tábor pro židy.¹⁴⁰

Terezín byl vybrán pro svůj charakter pevnostního města. Hradby umožňovaly, že se město dalo uzavřít a dokonale střežit. Pevnost měla již základní administrativní budovy, kasárny i sklady.¹⁴¹

---

¹³⁶ BLODIG, Vojtěch. KÁRNÝ, Miroslav. *Terezín v konečném řešení židovské otázky 1941-1945 Mezinárodní konference historiků k 50. výročí vzniku terezínského ghetta*. Praha: Logos, 1992, s. 42. ISBN 80-901 352-0-X

¹³⁷ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*, s. 33

¹³⁸ BLODIG, Vojtěch, CHLÁDKOVÁ Ludmila a POLÁK Erik. *Muzeum ghetta Terezín. Terezín: památník Terezín*, 1992

¹³⁹ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*.

¹⁴⁰ BLODIG, Vojtěch, CHLÁDKOVÁ Ludmila a POLÁK Erik. *Muzeum ghetta Terezín. Terezín: památník Terezín*, 1992

¹⁴¹ BLODIG, Vojtěch. KÁRNÝ, Miroslav. *Terezín v konečném řešení židovské otázky 1941-1945*, s. 42

Město Terezín je složen ze dvou částí: Malé pevnosti a Velké pevnosti.

V Malé pevnosti vznikla věznice pro politické a vojenské zločince. Od června 1940 v ní sídlila vazební věznice pražského gestapa.¹⁴² Sama o sobě byla ideálním místem pro nacisty páchaných exekucí a poprav, jelikož byla vybavena vězeňskými samotkami, šibenicí i velkým prostranstvím zřízených k tomuto účelu.¹⁴³

V Malé pevnosti byla většina vězňů české národnosti. Početnou skupinu tvořili Židé, kteří nebyli vězněni jen z rasových důvodů. Židé sem směřovali z blízkého ghetta k potrestání.¹⁴⁴ Vězni zde byli nepředstavitelně a krutě týráni a pomalu ubíjeni, mnohdy pro obveselení dozorců, především sadistického velitele tábora Jockla. Další silnou skupinou byli Sověští zajatci, chycení nacisty při útěku z německého zajetí, později partyzáni a parašutisté.¹⁴⁵ Do pevnosti přicházely transporty dalších příslušníků národů. Pevností prošli ve větším počtu vězni z Velké Británie, Francie, Polska, Belgie, Rakouska, Holandska, Litvy, Maďarska, Řecka, Turecka a další

Ve Velké pevnosti bylo zřízeno roku 1941 ghetto pro zhruba šedesát tisíc Židů.¹⁴⁶

Nacisté nazvali Terezín ghettem, ale skutečné ghetto to nebylo. V českých zemích se židé plně asimilovali, proto byla dávno zrušena židovská ghetta a sídliště. Ve východních státech se stále dobrovolně udržovala ghetta jako městská sídliště. Židé se stále odlišovali od místního obyvatelstva svojí kulturou, ortodoxním krojem a jazykem (jidiš). Nacisté zde ghetta pouze uzavřeli, kdežto Terezín byl uměle vytvořeným táborem.¹⁴⁷

5.1.1. Funkce ghetta

Již na poradě 10. října 1941 bylo rozhodnuto o Terezínu jakožto o sběrném a průchozím táboře.¹⁴⁸

Ghetto mělo tři základní funkce, které vystihuje zápis ze zmíněné porady: „*Po evakuaci z tohoto přechodného sběrného tábora (kde židé už budou silně decimováni) do východního území lze pak celý terén přebudovat na vzorné německé sídliště.*“

---

¹⁴² KULKA, Erich. *Útěk z tábora smrti: Osvětim 1944*. Praha: XYZ, 2011, s.23

¹⁴³ BLODIG, Vojtěch. KÁRNÝ, Miroslav. *Terezín v konečném řešení židovské otázky 1941-1945*, s.43

¹⁴⁴ EMMERT, František. *Holocaust*. Brno: Computer Press, Muzeum v knize, 2006, s.35.ISBN 80-251-1204-7

¹⁴⁵ TYL, Otakar. KULIŠOVÁ, Taňa. *Terezín: Malá pevnost: Ghetto*. Praha:Naše vojsko, 1955, s.36.

¹⁴⁶ Tamtéž, s.36

¹⁴⁷ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. s.79

¹⁴⁸ KRYL, Miroslav. *Osud vězňů terezínského ghetta*, s. 46

Ghetto tedy mělo mít od počátku funkci přechodného ghetta, kde budou židé koncentrováni jen dočasně, před další deportací na Východ.

Druhou funkcí je decimační úloha tábora, která měla připravit takové životní podmínky, které by skončily smrtí, ještě dříve, než dojde k transportu.

Třetí úloha tábora byla funkce propagandistická, k vytváření klamného alibi. Tuto funkci Terezín plnil především v červnu 1944, kdy do tábora dorazila delegace Mezinárodního červeného kříže.¹⁴⁹

5.2. Formování posláním Terezína a jeho realizace

Němci vydali příkaz, aby se do příprav zřizování ghetta zapojila i Židovská náboženská obec v Praze. Její představitelé dlouho nevěděli, na čem spolupracují. Nacističtí úředníci je obelhávali tím, že v ghettu vznikne samosprávné židovské sídliště, kde budou pracovat a v klidu žít. Mnoha židům se to jevílo jako lepší možnost, než žít v trvalé nejistotě a strachu z nových nařízení.¹⁵⁰

Židovští představitelé vítali myšlenku zřízení ghetta. Věřili, že židé budou mít naději přežít válku, aniž by museli emigrovat. Nacisté je utvrzovali v tom, že ghetto je jen přestupní stanicí na možné cestě do Izraele.¹⁵¹

Pravé určení Terezína, jakožto přestupní stanicí na cestě do vyhlazovacích táborů před zástupci židovské obce tajili. Začátek utrpení deportovaných nastalo okamžikem, kdy Židovská náboženská obec byla mimo jiné pověřena úkolem rozesílání dopisů s předvoláním, datem a hodinou, kdy se mají dostavit na shromaždiště. To byl začátek utrpení deportovaných. Výběr prováděla Zentralstelle v Praze, seznam byl předán náboženské obci. Ta v noci rozesílala předvolání s instrukcemi jak a kde se hlásit.¹⁵² Židovská náboženská obec se stávala vykonavatelem nacistických příkazů. Přestože se její představitelé všemožně snažili pomoci svým bratřím, jakýkoliv protest ses trestal smrtí.¹⁵³

Po příchodu na shromaždiště museli vyplnit formulář, odevzdat soupis majetku, klíče, potravinové lístky, osobní doklady, vlastně veškeré cennosti. Tento proces trval tři dny. Většina transportů odjížděla v noci, aby nebudila pozornost civilního obyvatelstva. K dopravě

---

¹⁴⁹ DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení: rodinný tábor terezínských Židů v Auschwitz II.- Birkenau*. Praha: Revolver Revue, 2014, s.33. ISBN 978-80-87037-65-2

¹⁵⁰ Tamtéž, s.31

¹⁵¹ KULKA, Erich. *Útěk z tábora smrti: Osvětim 1944*, s.22

¹⁵² ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu*, s.42

¹⁵³ ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu*, s. 51

sloužily osobní vagony, později nákladní, nakonec dobytčí vagony bez jakéhokoliv vybavení. Cesta na nádraží do Bohušovic nad Ohří trvala z Prahy 2 až 3 hodiny. Na místě za zmatku, řevu a bití je převzali příslušníci SS a skupiny terezínských vězňů se vydaly se na tříkilometrový pochod do Terezína.¹⁵⁴ Ti, kdo přijeli transportem z protektorátu, měli na provázku kolem krku připevněno své transportní číslo.¹⁵⁵

Vlak přímo do Terezína začal jezdit od roku 1943. První zastávkou v Terezíně byla tzv. čekárna pro nově příchozí. Noví obyvatelé Terezína si mohli ponechat jen příruční zavazadlo, kufry jim byly odebrány do ústředního skladu. V čekárně byli ubytováni po dobu tří dnů, v nejhorších prostorách v ghettu. Nacisté je tak od samého začátku připravovali na tvrdý život, který je čeká. Ženy byly odděleny od mužů a byly zařazeny do obytného bloku. Pak bylo na řadě seznámit se s řádem tábora, zdravotní prohlídka a následné pracovní zařazení.¹⁵⁶

Rodinná pospolitost byla rozbita a pohádka o kulturním židovském sídlišti vzala za své. Nacisté tak zbavili lidi domovů, majetku, práv a svobody, lidské důstojnosti a nyní i rodinou pospolitost.

Dne 24. listopadu 1941 přijela do Terezína první skupinka mladých vězňů, členů Aufbaukommanda, kteří měli za úkol připravit ghetto pro příchod nových obyvatel. Již 30. listopadu a 2. prosince přijíždí do Terezína první transport židovských obyvatel, celkem 1000 osob, další transport následuje 4. prosince.¹⁵⁷ Během jednoho měsíce od začátku deportací se počet deportovaných židů zvýšil na počet sedmi a půl tisíce osob. Během roku 1942 bylo transportováno 54 228 vězňů, což znamená celé tři čtvrtiny židovského obyvatelstva žijících v roce 1941 na území.¹⁵⁸

Nacisté ihned po příchodu prvních transportů zřídili „samosprávné orgány“. U kasáren byla postavena stráž četnictva, aby byli židé izolováni od obyvatel Terezína, kteří tam ještě žili.¹⁵⁹ Dne 3. července 1942 bylo ukončeno vystěhování původních obyvatel Terezína a nacisté se ujali vlády nad městem. Celý Terezín se tak stal nepřístupným koncentračním

---

¹⁵⁴ ROTHKIRCHEN, Livia, Hans- Ulrich SCHMIDT, Avigdor DAGAN a Milena JANIŠOVÁ. *Osud Židů v protektorátu*, s. 43

¹⁵⁵ ADLER, Hans Gunter. *Terezín 1941-1945: tvář nuceného společenství*. Brno: Barrister a Principál, 2007, s. 64. ISBN 80-7364-024-4.

¹⁵⁶ TYL, Otakar. KULIŠOVÁ, Táňa. *Terezín: Malá pevnost: Ghetto*. Praha: Naše vojsko, 1955, s.101

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 91

¹⁵⁸ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy*, s.33

¹⁵⁹ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy*, s.92

táborem. Strážce přestaly hlídat kasárny, jen hranice ghetta, což umožnilo vězňům pohyb po celém městě, s výjimkou částí určených pro nacisty.¹⁶⁰

Ghettu velelo vojenské velitelství SS v čele s velitelem SS Siegfriedem Seidlem, po něm Antonem Bugrem, nakonec Karlem Rahmem. Oni, stejně jako příslušníci SS vykonávali zločinné rozkazy nadřízených. Nacistický teror provázal každodenní život vězňů. Nad nimi stál Ústřední úřad pro uspořádání židovské otázky v Cechách a na Moravě. Židovská samospráva v ghettu podléhala ve všech směrech vojenskému velitelství SS. V jejím čele stál židovský starší, pověřen touto funkcí byl nejdříve Jakob Edelstein, Paul Epstein a Benjamin Murelstein.¹⁶¹

5.2.1. Ghetto pro staré

Poslání Terezína, jakožto průchozího tábora, se začalo protínat s říšským posláním ghetta pro staré.¹⁶² Nacisté se rozhodli nedeportovat staré zasloužilé židy na Východ, nýbrž je odsunout do terezínského ghetta. Chtěli tak zamezit četným intervencím, které doprovázely transporty německých židů.¹⁶³ Veřejnosti bylo předkládáno klamné alibi, že staří židé, neschopní již pracovního nasazení budou přemístěni do starobince v Terezíně, jemuž byla připisována lázeňská proslulost.¹⁶⁴

Dne 2. června 1942 přijel do Terezína zatím nepříliš početný transport německých židů, od 21. června transport s rakouskými židy. Byly to vesměs osoby starší 65 let. Pro německé a rakouské židy bylo přemístění do ghetta v Terezíně, gestapem vylíčené jako proslulé Lázně Terezín, určitým privilegiem. Odjížděli v přesvědčení, že budou mít zajištěno doživotní ubytování, stravu i lékařskou péči. Smutná scéna nastala když tyto staří lidé vystoupili na nádraží se svými padesáti kilovými zavazadly, mnohdy vybaveni naprosto nepotřebnými věcmi, a vydali se na pochod do Terezína.¹⁶⁵

---

¹⁶⁰ BLODIG, Vojtěch, CHLÁDKOVÁ Ludmila a POLÁK Erik. *Muzeum ghetta Terezín. Terezín: památník Terezín*, 1992

¹⁶¹ DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení: rodinný tábor terezínských Židů v Auschwitz II.- Birkenau*, s. 31

¹⁶² KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s. 91

¹⁶³ KASPEROVA, Dana. *Výchova a vzdělávání židovských dětí v protektorátu a v ghettu Terezín.*, s 97

¹⁶⁴ SEEMANN, Richard. *Cesta do Wannsee: konečné řešení takzvané židovské otázky a germanizace českých zemí*, s. 103

¹⁶⁵ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s. 92

5.2.2. Životní podmínky vězňů

Tam místo lázeňského pokoje byli ubytováni na kasematech, které se dříve používali jako skladiště, pro vlhkost se již nežívaly ani pro tento účel. Když ani zde již nebylo místo, ubytováni byli na půdách a chodbách.¹⁶⁶ V kasárnách, kde se tísnilo 50-60 vězňů, kdysi bydlelo 10 vojáků. Na jednoho vězně připadlo 1,6 čtverečního metru.¹⁶⁷ Takto nuzně přežívalo více než 6 000 lidí, na půdách, bez světla, vody a záchodů. Většina vězňů spala na holé zemi, někteří měli slámník nebo dřevitou vlnu. K jídlu dostali krajíc chleba a kávovou náhražku. Mnozí tohle zacházení psychicky ani fyzicky neunesli.¹⁶⁸

V táboře byli otřesné hygienické podmínky, nedostatečný byl počet záchodů, na sto obyvatel jeden záchod. Lidé byli nedostatečnou stravou podvyživeni a trpěli zdravotními problémy. Především staří vězni brzy onemocněli střevním katarem spojeným s průjmy, nazvaným „terezínka“. Byl to následek nevyhovující studené stravy, plesnivého chleba a znečištěné vody. Nedostatek záchodů tak pro ně představoval katastrofu a ponížení.¹⁶⁹

Velkým utrpením vězňů byly štěnice, které zalezly do kavalců a nebylo možno se jich zbavit. V teplých měsících si raději vězni ustlali na zemi pod širým nebem na dvorkách. Stejnou obtíží byly blechy a vši.

Od srpna do září roku 1942 zde zemřelo 10 364 vězňů. Aby nedošlo k přenosu epidemií především do sousední sudetské župy, rozhodli se nacisté z přeplněného Terezína poslat co nejvíce starých a nemocných do vyhlazovacích center.¹⁷⁰

V polovině září 1942 tvořilo ghetto 57 procent osob starších 65 let. Mohl být tak nazván starobním ghettem. Po říjnových transportech klesl počet starších vězňů na 33 procent, což představovalo složení terezínského tábora před zřízením „ghetta pro staré“.¹⁷¹

---

¹⁶⁶ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*, s.85

¹⁶⁷ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy*, s.34

¹⁶⁸ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s. 92

¹⁶⁹ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*, s. 85

¹⁷⁰ Tamtéž, s.92

¹⁷¹ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy*, s.36-37

5.3. Transporty a celková bilance obětí

Do Terezína, jakožto tranzitního tábora bylo 526 transporty deportováno 139 654 židovských obyvatel z protektorátu, Německa, Rakouska, Dánska a Nizozemí.¹⁷² Nejsou zde započteny evakuační transporty, které do Terezína začaly koncem války proudit z koncentračních a vyhlazovacích táborů kvůli postupujícím spojeneckým armádám. Někteří vězni se v Terezíně vyskytli podruhé, odhaduje se až na 13 000 vězňů.¹⁷³

Z protektorátu bylo od 24. listopadu 1941 do jara 1945 vypraveno do Terezína 122 transportů se 73 608 osobami.¹⁷⁴

Pod krycími jmény „přesídlení na Východ“ nebo „pracovní nasazení“ se vždy skrývaly deportace do vyhlazovacích táborů Osvětim, Majdanek, Birkenau, Treblinka, Chelmno, Lublim, Sobibor, Belsec aj. Až koncem roku 1944 pronikly do Terezína zprávy uprchlých vězňů o vyhlazovacích táborech a plynových komorách.¹⁷⁵

Z Terezína bylo od ledna 1942 do 28. října 1944 vypraveno 63 transportů s 87 000 vězni do vyhlazovacích táborů na východě. Vysvobození se dožili jen necelé 4 000 vězňů.

V první polovině roku 1942 odjelo prvními transporty 16 000 českých židů.¹⁷⁶ V těchto prvních transportech mezi 9. lednem a 13. červnem odjížděly celé rodiny směr Riga a generální gouvernement, nasazení na práci. Nezpůsobilí a neužiteční jedlíci byli poté zlikvidováni buď v plynových komorách Sobiboru či Majdanku nebo pomalou hladovou smrtí.¹⁷⁷ Další transport čítající 14 000 osob ve dnech 11. března až 13. června 1942 skončilo ve vyhlazovacím táboře Lublin.

---

¹⁷² KASPEROVA, Dana. *Výchova a vzdělávání židovských dětí v protektorátu a v ghettu Terezín.*, s.

¹⁷³ DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení: rodinný tábor terezínských Židů v Auschwitz II.- Birkenau.* s. 54

¹⁷⁴ KASPEROVA, Dana. *Výchova a vzdělávání židovských dětí v protektorátu a v ghettu Terezín.*, s 96

¹⁷⁵ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy*, s. 104

¹⁷⁶ BLODIG, Vojtěch, CHLÁDKOVÁ Ludmila a POLÁK Erik. *Muzeum ghetta Terezín. Terezín: památník Terezín*, 1992

¹⁷⁷ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s. 193

Druhý transport z Terezína , který započal 14. července a skončil 26.října 1942, čítající 27 870 vězňů, byl určen k okamžité, hromadné likvidaci.¹⁷⁸ Většina těchto vězňů byla starších 65let, nikdo z nich se nevrátil.¹⁷⁹

Od 26. 10. 1942 již všechny transporty mířily do vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau. Výjimku tvořily čtyři transporty určené do Bergen-Belsen. Poslední transport z Terezína odjel 28. října 1944.

5.2. Terezín jako nástroj nacistické propagandy

Nepříznivá situace Německa na frontě roku 1943 a 1944 ovlivnila novou etapu konečného řešení. Světová veřejnost již měla mnoho informací o nacistické perzekuci židů a dožadovala se porážky fašistického Německa. 18. prosince 1942 vydalo 12 vlád spojeneckých zemí deklaraci odsuzující vyvražďování evropských Židů.¹⁸⁰ Nacisté potřebovali zahladit stopy, vedle likvidací koncentračních táborů v Polsku a Sovětském svazu měl přispět k oklamání světové veřejnosti i Terezín. Žádost o návštěvu podal Červený kříž Dánska a Švédska už v říjnu 1943, velký tlak byl vyvíjen i ze stran různých institucí.¹⁸¹

Jako jeden z nejdůležitějších prostředků falešné propagandy mělo posloužit terezínské ghetto, kterému již při jeho vzniku byla přisouzena propagandistická úloha.

Terezín měl být důkazem proti existenci „konečného řešení“. Himmler pozastavil na sedm měsíců deportace z Terezína do Osvětimi. Odůvodnil to tím, že by byl narušen ráz Terezína jako tábora pro staré židy, kde mohou v klidu žít a umírat. Z nařízení nejvyšších míst přišel rozkaz ke zkrášlování Terezína a příprava na příjezd delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže.¹⁸²

Z Berlína přišly pokyny: *„Poskytněte neutrálním delegacím doklady o lidumilnosti, která panuje v židovském sídlišti! Představte Terezín jako spokojené a blahobytné město, které si uprostřed války přede svou občanskou písničku. Postavte kulisy, naleštěte fasády, naučte dobře úloze lidí, které bude nutno představit! Jestliže zde překáží příliš mnoho lidí, jsou-li na obtíž rychlé akci, na transport s nimi. Ani nemocní nesmějí obtěžovat!“*¹⁸³

Od února roku 1943 došlo k zastavení transportů na Východ. Již v v této době začalo docházet k postupnému opatření, které mělo prezentovat Terezín jako normální židovské

¹⁷⁸ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ Genocida českých Židů v německé protektorátní politice, s. 93

¹⁷⁹ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. s 86

¹⁸⁰ BLODIG, Vojtěch, CHLÁDKOVÁ Ludmila a POLÁK Erik. *Muzeum ghetta Terezín. Terezín: památník Terezín*,

¹⁸¹ TYL, Otakar. KULIŠOVÁ, Táňa. *Terezín: Malá pevnost: Ghetto*, s.106-107

¹⁸² KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ Genocida českých Židů v německé protektorátní politice, s. 103

¹⁸³ TYL, Otakar. KULIŠOVÁ, Táňa. *Terezín: Malá pevnost: Ghetto*, s.107

město. Od 1. května 1943 bylo ghetto přejmenováno na „Judisches Siedlungsgebiet“, později bylo označeno jako židovská obec Terezín. Přejmenovány byly i ulice, které se označovaly do té doby jen kombinací písmen a čísel, na ulice jako Jezerní, Lázeňská aj.¹⁸⁴

Realizovalo se zkrášlení města, podvod připravovaný na mezinárodní komisi. Ulice byly vyspraveny, zamety, domy nabíleny, vyzdobeny květinami. Náměstí, kam vězni měli dosud přístup jen do pracovního stanu, se proměnil v květinovou zahradu s lavičkami.¹⁸⁵ Budovala se i moderní nemocnice vybavená postelemi, gauči. Po stěnách visely obrazy, záclony, pokoje vybaveny ukradenými věcmi z pražských bytů po deportovaných židech. Znovuotevřena byla kavárna a v bývalé Sokolovně zřízen divadelní sál, kde se hrálo divadlo a koncerty. Město mělo hýřit kulturou a zábavou. Vše mělo vyvolat dojem klidného a spokojeného života.¹⁸⁶ V táboře byla zřízena Banka židovské samosprávy a měna.¹⁸⁷

Velká péče při zkrášlování byla věnována dětem. Byly zřízeny jesle a hřiště s hračkami, kolotočem a skluzavkami. Pavilon pro děti byl vymalován dětskými obrázky.¹⁸⁸ Nový velitel tábora Rahm dal vypracovat podrobný soupis, jakou cestou se delegace bude ubírat. Předem sestavil scény a rozhovory s dětmi a zdravě vypadajícími vězni¹⁸⁹

Ještě před návštěvou Mezinárodního červeného kříže musela být zredukována kapacita tábora. Terezín byl přeplněn, koncem července 1942 přesáhl počet vězňů 46 tisíc. Muselo být přemístěno 5 622 vězňů. Do transportů byli zařazeni většinou mladí, zdatní vězni i s rodinami. Pro nacisty po událostech ve varšavském ghettu, byla právě tato skupina nebezpečná. Jak svým věkem, tak politickým smýšlením a vazbami na odbojové skupiny.¹⁹⁰

Transporty terezínských vězňů posloužily k další možné fiktivní podobě osudu židů deportovaných na Východ k údajnému pracovnímu nasazení. Zrodila se idea zřízení židovského rodinného tábora v největším osvětimském táboře v Birkenau.¹⁹¹ Celkový počet deportovaných do rodinného tábora v rámci „zkrášlování“ Terezína stoupl na počet 17 517 osob.¹⁹²

Dne 23. června 1944 přijela do Terezína dlouho očekávaná návštěva z Červeného kříže, MUDr. Rossel a dva dánští zástupci Červeného kříže. Delegace si vyslechla historii

¹⁸⁴ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s. 104

¹⁸⁵ TYL, Otakar. KULIŠOVÁ, Táňa. *Terezín: Malá pevnost: Ghetto*, s.107

¹⁸⁶ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*, s. 200

¹⁸⁷ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s. 104

¹⁸⁸ TYL, Otakar. KULIŠOVÁ, Táňa. *Terezín: Malá pevnost: Ghetto*, s. 107

¹⁸⁹ Tamtéž, s.107

¹⁹⁰ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s. 104

¹⁹¹ *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi-Birkenau: sborník z mezinárodní konference : Praha 7.-8. března 1994.*

1. vyd. Editor Margita Kárná, Miroslav Kárný, Toman Brod. Praha: Melantrich, 1994, s. 37, nadace Terezínská iniciativa. ISBN 80-702-3193-9

¹⁹² KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*, s. 105

židovského sídliště v Terezíně a vydala se na prohlídku „Potěmkinovy vesnice“. Rossel ve své zprávě označuje Terezín za podivuhodné město, které si žije téměř normálním životem. Označil ho za konečný tábor, odkud nikdo není transportován dále na Východ. Je neuvěřitelné, že se delegáti propůjčili k rozšiřování lží o Terezíně. V té době byly Mezinárodnímu výboru známe zprávy uprchlých slovenských židovských vězňů Alfreda Wetzlera a Rudolfa Vrby, kde podrobně popisují osudy rodinného tábora v Auschwitz.

Uspokojením Rossela nad prohlídkou jednoho židovského tábora způsobilo, že další tábor k přijetí nějaké organizace není zapotřebí. V červenci 1944 bylo 6 500 vězňů z terezínského rodinného tábora zavražděno v Birkenau. Téměř 3 500 mužů a žen bylo nasazeno na práci, z nichž přežila otrockou práci a následné pochody smrti jen pouhá třetina.¹⁹³

6.dubna 1945 proběhla podle přesně stanovených propozic druhá návštěva delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže. Nacistům již nedovolil propagandisticky využít jejího výsledku, neboť se blížil konec války.¹⁹⁴

5.3. Rozpad a likvidace tábora

Od 20. dubna přijížděly evakuační transporty z likvidovaných koncentračních táborů, které museli nacisti vyklidit před postupující Sovětskou armádou. V období od 21.dubna do 10. května přijelo do Terezína téměř 15 000 zubožených, hladem položených lidí.¹⁹⁵ Počet Terezínských vězňů se zvýšil na 32 500 osob.

S těmi do Terezína přicházelo nebezpečí různých infekcí, především skvrnitého tyfu. Nemocní, kteří přinášeli svědectví o masovém vraždění ve vyhlazovacích zařízení odmítali koupele i dezinfekční zařízení, z obav, aby nebyli v posledních dnech války zavražděni plynem.¹⁹⁶ Jeho epidemie si vyžádala v posledních dnech války a v prvních týdnech po osvobození stovky lidských životů, nejen mezi vězni, ale i v řadách sovětských a českých dobrovolných zdravotníků.¹⁹⁷

Dne 5. května převzal terezínské ghetto s více než 30 000 a Malou pevnost s 5000 vězni Mezinárodní výbor Červeného kříže. Téhož dne se z Terezína stáhli i příslušníci SS.

---

¹⁹³ KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“ Genocida českých Židů v německé protektorátní politice, s. 109-110

¹⁹⁴ BLODIG, Vojtěch, CHLÁDKOVÁ Ludmila a POLÁK Erik. *Muzeum ghetta Terezín. Terezín: památník Terezín,*

¹⁹⁵ TYL, Otakar. KULIŠOVÁ, Táňa. *Terezín: Malá pevnost: Ghetto,* s.117

¹⁹⁶ Tamtéž, s.117

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 119

Rusové do tábora dorazili 9. května. Likvidace tábora trvala až do listopadu 1945, kdy ho opustili poslední muži. V Terezíně od 24. listopadu 1941 do 8. května 1945 trpělo na 155 000 Židů v nuceném společenství. Tábor byl zlikvidován v roce 1946 a následující rok už město postupně začali obývat dřívější obyvatelé Terezína. V roce 1956 byl v areálu hřbitova postaven důstojný pomník s hebrejským a českým nápisem.

Většině příslušníků SS se podařilo uniknout spravedlnosti. Jen malá část byla dopadena a odsouzena za své zločiny. První velitel tábora Siegfried Seidl byl zatčen v Rakousku a odsouzen k trestu smrti. Stejně tak poslední velitel tábora Karl Rahm byl zadržen v Litoměřicích. Většina ale byla odsouzena v nepřítomnosti, nebo se před soud vůbec nedostala.¹⁹⁸

---

¹⁹⁸ HUSÁKOVÁ, Dana. *Perzekuce Židů v období Protektorátu (1938-1944)*, s. 37

6. Auschwitz

Nacistické tábory dělí historici po roce 1941 na koncentrační a vyhlazovací. Koncentrační tábory fungovaly jako pracovní tábory a byli zde uvězněni lidé různých národností. Velkou skupinou byli sovětsí zajatci.¹⁹⁹

Vyhlazovací tábory sloužily k rychlé likvidaci židovského etnika v rámci tzv. „konečného řešení“. V těchto táborech zemřela více než polovina obětí holocaustu (3,5- 4 miliony osob). Od roku 1941 se staly koncentrační i vyhlazovací tábory tábory likvidačními. V koncentračním táboře vězni mohli přežívat jak několik měsíců, ale i několik let, ve vyhlazovacím táboře byly transporty na výjimky odsouzeny k okamžité smrti v plynových komorách ještě v den příjezdu.²⁰⁰

Osvětim za dobu své hrůzné existence plnila dvě úlohy. Na jedné straně byla koncentračním táborem, který v nelidských podmínkách izoloval nepohodlné osoby od okolního světa. Část z obětí využíval nacistický stát jako pracovní sílu pro potřeby válečného hospodářství. Otřesné životní podmínky, nedostatek hygieny a jídla byly příčinou mnoha nemocí. Otrocké práce a nelidské zacházení, mučení a popravy stály za velkou úmrtností, která dosahovala padesáti procent počtu vězňů. Byl to největší nacistický tábor, kam byli přiváženi vězni z území téměř celé Evropy.²⁰¹

Druhá úloha tábora byla likvidační. Tábor sloužil k systematickému, cílenému vraždění velkého počtu osob. Prvními oběťmi masového vyhlazování byli sovětsí zajatci, na kterých byl vyzkoušen poprvé Cyklon B.²⁰²

6.1. Celková bilance obětí

Na základě rozhodnutí H. Himmlera se tábor stal roku 1942 součástí programu „konečného řešení židovské otázky“ a místem genocidy evropských židů.

---

¹⁹⁹ EMMERT, František. *Holocaust*, s. 42

²⁰⁰ Tamtéž, s.42

²⁰¹ POLONCARZ, Marek. *Osudy vězňů z českých zemí v koncentračním táboře Auschwitz- Birkenau (Osvětim-Březinka)*. Vydal Památník Terezín u nakladatelství Helena Osvaldová, 2010, s.17. ISBN 978-80-87242-14-8.

²⁰² Tamtéž, s. 17-18

V táboře bylo zaevidováno 400 tisíc vězňů, z nichž polovina zde zemřela. Více jak 900 000 tisíc osob bylo okamžitě při příjezdu do tábora usmrceno. Celková bilance deportovaných do Auschwitz-Birkenau činí 1 300 000 tisíc osob a zemřelo zde 1 100 000 tisíc.²⁰³ Kolik obětí skutečně v Auschwitz zahynulo nemůžeme přesně zjistit. Nacisté evidovali pouze vězně pracující v táboře. Tyto záznamy byly před koncem války také zničeny.²⁰⁴

Do Osvětimi bylo dopraveno z terezínského ghetta v období od 26. října do 28. října 1944 dvaceti osmi transporty celkem 28 459 židů z Protektorátu. Z tohoto součtu zahynulo 25 533 osob.²⁰⁵

Do cikánského tábora v Auschwitz II- Birkenau bylo sedmi transporty deportováno 4495 Romů z území protektorátu. Více než polovina zemřela v plynových komorách.²⁰⁶

Výzkum vedený pracovníky Státního muzea Auschwitz-Birkenau v Osvětimi zveřejnil, že táborem prošlo nejméně 7 000 Čechů nemojžíšského vyznání. Velkou skupinu tvořili členové vlasteneckého Sokola.²⁰⁷

V roce 1942 došlo v protektorátu v souvislosti s atentátem na říšského protektora Reinharda Heydricha k nevídané vlně teroru. Vlivem heydrichiády došlo k četným transportům obětí zatýkacích akcí do Osvětimi. Za údajnou přípravu atentátu na německého učitele v Roudnici nad Labem bylo do Osvětimi transportováno devět žáků, šest z nich nepřežilo.²⁰⁸

Okupační úřady se zaměřily též na rodinné příslušníky osob, které za války emigrovaly. Gestapo zahájilo 17. září Action E, hromadné zatýkání příbuzných exilové vlády v Londýně. Mnoho jich bylo převezeno do Osvětimi, kde zemřeli. V důsledku heydrichiády se v Auschwitz ocitlo mnoho členů katolické církve a členů řádu premonstrátů. Stejně kruté byly osudy rodin československých letců v Anglii nebo rodin českých parašutistů.²⁰⁹

---

²⁰³ POLONCARZ, Marek. *Osudy vězňů z českých zemí v koncentračním táboře Auschwitz- Birkenau (Osvětim-Březinka)*, s. 18

²⁰⁴ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. s 225

²⁰⁵ POLONCARZ, Marek. *Osudy vězňů z českých zemí v koncentračním táboře Auschwitz- Birkenau (Osvětim-Březinka)*, s. 27

²⁰⁶ Tamtéž, s. 27

²⁰⁷ Tamtéž, s. 27

²⁰⁸ Tamtéž, s. 22-23

²⁰⁹ Tamtéž, s. 23

6.2. Vznik tábora

Auschwitz, největší koncentrační a vyhlazovací tábor, byl zřízen 27. dubna 1940 u polského města Osvětim (Auschwitz). Obrovský táborový komplex na ploše čtyřiceti kilometrů čtverečních, rozdělený na množství sektorů a bloků, sloužil jak ke shromažďování vězňů a jejich zničení náročnou prací, tak k likvidaci židovských transportů v plynových komorách.²¹⁰

Osvětimský tábor se skládal ze tří základních částí. První byl tábor Auschwitz I., kmenový tábor, nacházel se v bývalých kasárnách polské armády. Vystavěny byly zde zděné stavby. Sídlilo zde vedení tábora a pracovní tábor, v němž největší podíl vězňů činili političtí zajatci z celé Evropy.²¹¹

Přibližně dva kilometry od kmenového tábora byl vybudován druhý, daleko větší tábor, Auschwitz II., nazývaný Birkenau, krycí název pro vyhlazovací tábor. Postupně zde vznikala ženský tábor, mužský, tzv. rodinný tábor pro židy z Terezína a cikánský tábor. V roce 1944 zde bylo vězněno 90 tisíc osob.²¹² Byly zde vytvořeny řady sekcí s dřevěnými baráky, odděleny ostnatými dráty nabitými elektrinou.²¹³ Původně měl tábor fungovat pro válečné zajatce především ze Sovětského svazu. Himmlerův příkaz z 25. 1. 1942 určil osud Birkenau jako židovského tábora.²¹⁴

V březnu 1942 vznikl třetí Osvětimský tábor Auschwitz III. Koncem roku 1940 měl být tábor začleněn do německého systému válečného hospodářství. Potřeba levné pracovní síly na otrocké práce vedla k tomu, že v letech 1942- 1944 vznikalo v okolí téměř 50 poboček nazývaných Arbeitslager aj. Nejdříve podléhala kmenovému táboru, později byl zařazen do nově vzniklého Auschwitz III.²¹⁵

Největší tábor byl v Monovicích, v němž německá společnost I.G. Farben využívala vězně k otrocké práci na výrobu syntetického kaučuku a benzínu. Sídlily zde také provozovny Siemensu a Krupkových závodů. Většina pobočných táborů byla kolem Osvětimi a Horním

---

²¹⁰ EMMERT, František. *Holocaust*, s.38

²¹¹ DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení*, s.57

²¹² POLONCARZ, Marek. *Osudy vězňů z českých zemí v koncentračním táboře Auschwitz- Birkenau (Osvětim-Březinka)*,s. 17

²¹³ DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení*. s. 58

²¹⁴ VENEZIA, Shlomo. *V pekle plynových komor*. Praha: Rybka, 2010, s.183. ISBN978-80-87067-68-0

²¹⁵ POLONCARZ, Marek. *Osudy vězňů z českých zemí v koncentračním táboře Auschwitz- Birkenau (Osvětim-Březinka)*,s. 17

Slezsku. Tři z nich byly také soustředěny na území dnešní České republiky. Pobočka v Brně, Bruntálu a ve Světlé.²¹⁶

Tábor v Birkenau byl v roce rozšířen o jeden sektor. Starší zónu BI předčila svou rozlohou nová zóna BII. Sektor BIIa se stal karanténní zónou pro muže, sektor BIIb byl určen pro Tereziňský rodinný tábor, sektor BIIc sloužil jako přestupní tábor především pro maďarské židovské ženy, v sektoru BII d sídlil mužský tábor, sektor BII e byl určený cikánským rodinám a sekce BII f sloužila jako mužská nemocnice. Celý sektor BI byl předělán na ženský tábor.²¹⁷

Úmrtnost evidovaných vězňů, tedy těch kteří prošli selekcí, byla v Auschwitz vysoká, dosahovala 50 procent. Příčiny byly různé, nelze ovšem hovořit o přirozených úmrtích. Jak již bylo psáno, tábor plnil dvě úlohy: byl koncentračním táborem ve kterém byli vězni záměrně ničení a postupně likvidováni a byl také místem okamžitého vyhlazení nově příchozích. Mezi hlavní příčiny úmrtí tak patřily otřesné životní podmínky, téměř žádná hygiena a zdravotní péče, otrocká práce a všudypřítomný hlad. Neméně významné v počtu případů úmrtí bylo mučení, týrání a vraždění vězňů příslušníky SS. Kromě poprav zastřelením nebo oběšením byli vězni často usmrcováni fenolovými injekcemi. Postupně byl vypracován systém průmyslové likvidace vězňů výstavbou plynových komor.²¹⁸

6.3. Továrna na smrt

V červnu 1941 dostal tehdejší velitel tábora Rudolf Höss od Himmlera příkaz vybudovat centrum vyhlazení židů, s tím, že převážná část této akce bude prováděna právě v Osvětimi. Höss se odebral do vyhlazovacích táborů v Sobiboru, Chomnu a Treblince, aby tam studoval zařízení a metody vyhlazování. Nacisté zde používali k usmrcení vězňů výfukové plyny spalovacích motorů. Höss zjistil, že tento vyhlazovací aparát není dostatečně účinný. Po poradě s vedením začaly v koncentračním táboře vraždit vězně pomocí kyanovodíku (cyklon B), plynu, do té doby používaného k deratizaci.²¹⁹ Hromadné vraždění tímto způsobem bylo započato v září 1941. Prvními oběťmi tohoto způsobu likvidace se stalo 600 sovětských zajatců a 250 polských vězňů, kteří byli uznáni práce neschopnými.²²⁰ Když

---

²¹⁶ POLONCARZ, Marek. *Osudy vězňů z českých zemí v koncentračním táboře Auschwitz- Birkenau (Osvětim-Březinka)*, s. 17

²¹⁷ VENEZIA, Shlomo. *V pekle plynových komor*, s. 184-185

²¹⁸ POLONCARZ, Marek. *Osudy vězňů z českých zemí v koncentračním táboře Auschwitz- Birkenau (Osvětim-Březinka)*, s. 32

²¹⁹ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. s 223

²²⁰ VENEZIA, Shlomo. *V pekle plynových komor*, s. 182

se tento způsob otravy lidí osvědčil, byla postavena v Auswitz II. Birkenau čtyři velká krematoria s plynovými komorami. Celkem měla 36 pecí. Jedno menší krematorium bylo i v osvětimském kmenovém táboře. Spalovací kapacita těchto krematorií byla měsíčně 279 tisíc mrtvol.²²¹

První zkušenosti s masovým vražděním plynem měli nacisté již od roku 1939, kdy probíhala „akce T 4“. Jejími oběťmi se stali duševně nemocní a hendikepovaní. Do roku 1941 bylo v plynových komorách zabito 70 000 lidí.²²²

6.3.1. Plynové komory

Hromadné příjíždějící transporty z celé západní Evropy byly důvodem, proč bylo přikročeno ke stavbě čtyř krematorií. Z funkčního hlediska spojovala jak usmrcování obětí v plynových komorách, tak likvidaci mrtvých těl v kremačních pecích. Krematoria II, III, IV a V byla uvedena do provozu v první polovině roku 1943. V suterénu budovy se nacházela svlékárna u vchodu, dlouhá padesát metrů a plynová komora o velikosti sedmkrát třicet metrů. Tato místnost mohla pojmout více než 1500 osob. Jedinými otvory byly pancéřové dveře a čtyři stropní průduchy uzavřené krytkou a chráněné sloupky z kovových mříží, kterými se do místnosti zaváděl cyklon B.²²³

V komorách byl vybudován systém větrání a ventilace, který rychle pročišťoval vzduch po každém „zvláštním zacházení“. Poté, co byly mrtvolám odstraněny zlaté zuby a protézy, byla těla přepravena zvedací plošinou do přízemí. Zde se nacházela hala s řadou pěti pecí, každá byla vybavena třemi spalovacími komorami.

Krematoria IV a V se nacházela na konci sektoru BII. Zde se plynové komory nacházely v přízemí společně s kremačními pecemi. Každá budova měla tři plynové komory s dvěma komíny, vysokými sedmnáct metrů. Tyto plynové komory měly kapacitu 1 200 osob.²²⁴

6.3.2. Selekcce vězňů

---

²²¹ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. s 223

²²² FRIEDLER, Eric. SIEBERT, Barbara a KILIAN Andrea. *Svědkové z továrny na smrt*. Praha: Rybka, 2007, s. 21. ISBN 80-87067-64-9

²²³ Jeho drobné krystalky vylučovaly při styku se vzduchem jedovatý plyn

²²⁴ VENEZIA, Shlomo. *V pekle plynových komor*, s. 1846-187

Ihned po příjezdu transportu se konala tzv. selekce. Důstojníci SS čekali na nově příjíždějící přímo na táborové rampě, kde židy ihned po výstupu rozdělovali na upotřebitelné na práce a na práce neschopné. Do druhé skupiny patřila drtivá většina, patřili sem nemocní, staří, děti a mnoho žen, které odmítly opustit své děti. Židé práce neschopni byli okamžitě zabiti v plynových komorách v Auschwitz II. Pracovní skupina společně s nežidovskými vězni byla nasazena na otrocké práce.²²⁵

Židé určení k likvidaci byli klamáni nápisy na plynových komorách jako „Dezinfekce“, „Udržujte pořádek a čistotu“ a jiné.²²⁶ Někteří židé procházeli dveřmi za sborového odříkávání žalmů a modliteb, prosili o zázrak, spásu, jindy zase zpěvem národních hymen svých zemí. Poté, co byli nahnáni nazi dovnitř, zhaslo světlo a do komory začal vnikat plyn. Unikal buď z přívodové trubky uvnitř objektu, anebo byl v plechovce vhozen střešním oknem dovnitř. Nejdříve se používal kysličník uhelnatý, později kyanovodík.²²⁷ Po zplynování se těla pohrbívala v masových hrobech blízko tábora. Aby se předešlo epidemiím, začaly se mrtvolky spalovat v krematoriích. Majetek a oděvy obětí se třídily ve speciálních zónách tábora označované jako Kanada. Tvořilo jej zvláštní židovské komando, vyklizovací oddíl, čítající na tisíce vězňů. Mělo na starosti sběr a třídění věcí, které vykládalo z vagonů. Vytríděné předměty, šatstvo, kufry byly posílány do Německa jako zimní pomoc. Cenné předměty byly předány SS, která je měla odvést do Říšské banky, ale mnohdy zůstaly v jejich rukou. Do banky byly odváděny i zlaté zuby vězňů. V táboře existoval speciální oddíl vězňených zubních lékařů a techniků, kteří je mrtvolám vylamovali z úst. Němci zužitkovali jak vlasy ostříhané všem ženám, tak i popel ze spálených těl, které využili jako zemědělské hnojivo v Říši.²²⁸ **Město za mříž.** 224 Od roku 1943 bylo prodáno firmě na zpracování hnojiva 112 tun kostní moučky.²²⁹

Jiný osud měli židé vybraní pro vstup do tábora. Byli posláni do zařízení označovaných jako „sauna“, kde byli zaevidováni a poté dezinfikováni. Po registraci byli zbaveni veškerého ochlupení, poté osprchováni. Vězňům bylo vytetováno číslo na levém předloktí, v žádném jiném táboře tetování zavedeno nebylo. Před začleněním do tábora, který se dělil na sektor BIa pro muže a BIb pro ženy byli rozděleni do různých pracovních komand, vězni byli posláni do sektoru „karantény“.²³⁰

---

²²⁵ DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení*, s.61

²²⁶ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. s 224

²²⁷ EMMERT, František. *Holocaust*, s.44

²²⁸ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. s 224

²²⁹ FRIEDLER, Eric. SIEBERT, Barbara a KILIAN Andrea. *Svědkové z továrny na smrt*. s.150

²³⁰ VENEZIA, Shlomo. *V pekle plynových komor*, s. 184

Tábor Monowice (Auschwitz III.) si pronajímal vězně pro své potřeby. Životní podmínky v celém osvětimském komplexu byly surové a nelidské. Často probíhaly selekce, jejichž cílem bylo odstranit nejslabší vězně, kteří již nemohli pracovat.²³¹ Vykořisťování pracovních nasazených vězňů při nedostatečné stravě vedlo k vysoké úmrtnosti. Průměrná měsíční úmrtnost způsobená hladem a vyčerpáním činila v letech 1942-1944 13 procent. Nacisté se řídili heslem „likvidace prací“. Cynicky pak zní slova z nápisu nad hlavní branou do Osvětimi „Arbeit macht frei“²³²

6.3.3. Lékařské pokusy

Po zavedení selekce při příjezdu vězňů v roce 1942 byla účast nacistických lékařů v procesu vraždění zásadní ze dvou důvodů. A to praktického a filosofického. Praktický důvod vycházel z toho, že lékař dokáže rozeznat na první pohled zdravého člověka schopného práce. Druhý důvod byl ten, že účastí lékařů vznikala pocit, že zabíjením nejde jen o akt nějakého předsudku, ale že je vědeckou nutností.²³³

Osvětimští lékaři nechvalně prosluli svými lékařskými pokusy. Dr. Flaubert a Dr. Schumann prováděli lékařské výzkumy v oblasti sterilizace. Sterilizace byla ostatně jedním ze způsobů, jak chtěli nacisté řešit židovskou otázku, ještě před rozvojem plynových komor. Ve Wannsee se o této metodě hovořilo jako o alternativě k deportacím německých židů ze smíšených manželství. Na ženách se prováděly nesmírně bolestivé pokusy účinků rentgenového záření, vpravování chemikálií do těla a jiné. Vězni z Osvětimi byli prodáváni společnosti Bayer k testování nových léků.²³⁴

V březnu 1943 byl vyslán do Osvětimi Dr. Josef Mengele, symbol krutosti nacistických lékařů v koncentračních táborech. Jeho hlavní oblastí zájmu bylo studium dvojčat. Byl motivován snahou pochopit roli genetické dědičnosti ve vývoji a chování sourozenců.²³⁵ Na nelidské experimenty si vybíral jednobuněčná dvojčata a často také romské děti. Prováděl neuvěřitelné krutosti, pár dvojčat například sešil tepnami k sobě, romským dětem vstříkoval do očí barviva. Rovněž nelidsky týral liliputány. Mnoho vězňů zemřelo při pokusech, nebo je nechal umírat pomalou smrtí vykrvácením. Po smrti jejich těla pitval.

---

²³¹ VENEZIA, Shlomo. *V pekle plynových komor*, s. 184

²³² FRIEDLER, Eric. SIEBERT, Barbara a KILIAN Andrea. *Svědkové z továrny na smrt*. s.35

²³³ REES, Laurince. *Osvětim: nacisté a „ konečné řešení“*. Vyd.2. Přeložil Zlata KUFNEROVA. Praha: knižní klub, 2010, s. 186. ISBN 978-80-242-2739-9

²³⁴ Tamtéž, s. 188

²³⁵ Tamtéž, s. 187

Mengele nepochopitelně pozemské spravedlnosti unikl, zemřel v roce 1979 v Latinské Americe.²³⁶

6.3.4. Sonderkommando

S vyhlazovacími tábory je spojena jedna z nejhrošších kapitol zdejšího dění a to působení tzv. Sonderkomand.²³⁷

Jakmile se na jaře 1942 začalo se systematickým vražděním Židů, bylo nutno vytvořit zvláštní vězeňské komando. To mělo tvořit převážně mladé lidi, kteří prošli selekcí. Jejich povinností bylo vytahovat z plynových komor zavražděné oběti, poté je dopravovat k pohřebním jámám, komory dále uklidit a připravit pro další oběti. Často se při tom setkaly se svými přáteli a rodinou. První měsíce po několika akcích bylo tzv. sonderkommando likvidováno fenolovou injekcí do srdce v kmenovém táboře.

V září 1942 se začaly na Himmlerův rozkaz otevírat pohřební jámy a exhumovat těla, která byla pálena na rošttech. Od té doby se již mrtvá těla páčila pod širým nebem přímo v jámách. Po této akci bylo celé sonderkommando zlikvidováno v plynové komoře Auschwitz I.

V únoru 1943 bylo zprovozněno smrtící zařízení, kde se ve stejné budově nacházely plynové komory a kremační pece. Po spuštění čtyř velkokapacitních zařízení se počet komanda zvýšil na 400 mužů. V květnu 1944 čelilo komando masivnímu přílivu maďarských židů, počet jeho příslušníků dosáhl 874 osob. Smrtící zařízení dosáhla své nejvyšší kapacity.

7. října 1944 vypukla vzpoura sonderkommanda, vyřadilo z provozu krematorium IV. Vzpoura byla krvavě potlačena a všech 452 členů komanda zavražděno.

Při evakuaci Osvětimi 18. ledna 1945 se podařilo některým zbývajícíím členům komanda splynout s pochodujícíím davem vězňů. Tím si zachránili život. Konce války se dožilo na 90 členů sonderkommanda. Někteří svědčili během procesů s nacistickými zločinci. Jejich hrozivá svědectví nejsou mezi veřejností rozšířena.²³⁸

---

²³⁶ EMMERT, František. *Holocaust*, s. 40

²³⁷ REES, Laurince. *Osvětim: nacisté a „ konečné řešení“*. Vyd.2. Přeložil Zlata KUFNEROVA. Praha: knižní klub, 2010, s. 186. ISBN 978-80-242-2739-9

²³⁸ VENEZIA, Shlomo. *V pekle plynových komor*, s. 194- 195

6.4. Osvětimská zpráva

Většina evropských Židů zahynula v rozmezí let 1941-1943. Jaký osud je čeká si většinou uvědomili až když se ocitli v plynové komoře. N východě se obyvatelstvo většinou stavělo k jejich osudu lhostejně. Útěk z tábora byl téměř nemožný, když se povedl vyvstala otázka jak přežít v tomto prostředí plné lhostejnosti

Při odhalování nacistických zločinů v Osvětimi hrálo velkou roli uveřejnění zpráv vězňů, kteří utekli z Auschwitz.

Z rodinného tábora dne 5.dubna 1944 uprchl Vítězslav Lederer, bývalý důstojník Československé armády, který přijel prosincovým transportem do Terezína. K útěku mu pomohl rumunský Němec Viktor Pestek, pracující jako dozorce SS. Pestek se v táboře zamiloval do české židovské dívky René Neumannové. Vítězslav Lederer měl silnou motivaci k útěku. Po březnové likvidaci svých krajanů se rozhodl utéct a podat svědectví o vraždění Židů v Birkenau.²³⁹ Pestek obstaral pro Lederera uniformu, falešné doklady a zjistil neustále obměňované heslo, kterým se při průchodu strážní hlásilo. Útěk se podařil a druhý den už oba muži našli azyl u Ledererových známých v Plzni.²⁴⁰

Lederer považoval za svůj úkol informovat židovskou komunitu v Terezíně, ale i světovou veřejnost o zverstvech páchaných na Židech v přijíždějících v transportech. Němci prokoukli Pestekovu účast na Ledererově útěku a když se po „dovolené“ vrátil do Birkenau, byl zadržen a popraven. Ledererovi se dokonce pětkrát podařilo dostat do Terezína a setkat se s lidmi ze židovské samosprávy. Mnozí mu nevěřili, nedokázali uvěřit, že jsou lidé po tisících vraždění v plynových komorách. Většina lidí v Terezíně raději věřila, že deportace na Východ jsou jen součástí přesídlování. Navíc přicházely z rodinného tábora dopisy, vesměs optimisticky napsané. Ti co mu uvěřili nabádali k opatrnosti. Předseda rady starších dr. Eppstein žádal, aby se tyto informace nedostaly na veřejnost, jinak by terezínštím hrozilo nebezpečí. Ještě se pokusil oslovit zahraničí. S pomocí přátel, kteří měli kontakty v zahraničí se snažil dopravit podrobnou zprávu o Osvětimi a Terezíně Mezinárodnímu kříži do Švýcarska. Informace údajně k adresátovi nedošla. Lederer se zapojil do odboje a svojí statečností mnohé vykonal a přežil.²⁴¹

---

²³⁹ DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení*. s. 161

²⁴⁰ MOULIS, Miloslav a CÍLEK Roman. *Zapomeňte, že jste byli lidmi :nacistické koncentrační tábory- symbol barbarství*. 2. vyd. Praha:Epocha, 2012. s.161-162. ISBN 978-80-7425-150-4

²⁴¹ MOULIS, Miloslav a CÍLEK Roman. *Zapomeňte, že jste byli lidmi :nacistické koncentrační tábory-symbol barbarství*. s.163-165

Dne 7. dubna 1944 došlo k úspěšnému útěku dvou slovenských židovských vězňů Z Birkenau Rudolfa Vrby a Alfreda Wetzlera. V úkrytu čekali tři dny, dokud nebyly kolem odvolány strážce SS, které byly zesíleny při útěku vězňů z tábora.

Ve svém odhodlání utéct spatřovali nejenom šanci ujít smrti, ale především sdělit světu pravdu o zločinech v Auschwitz. Získávali proto obsáhlé informace o dění v táboře jak od jiných vězňů, především ale z vlastní zkušenosti při pracovních nasazení. Posledním podnětem pro útěk byl připravovaný příchod početných transportů, především z Maďarska.²⁴²

Oba vězni se dostali 25. dubna 1944 do Žiliny, kde se tajně setkali s představiteli místní židovské rady a podali jim obsáhlou zprávu o Auschwitz. 27. dubna již byla připravena zpráva, kterou nadiktovali uprchlíci odděleně, poté shrnuta v jedné zprávě o vyhlazování evropských Židů v Auschwitz- Birkenau.²⁴³

Zpráva obsahovala údaje o transportech příjíždějících z různých zemí, o osudu Židů, o vyhlazovacích metodách a vyhlazovacích zařízeních, které detailně popsali. Ve zprávě líčili nejen co prožili v Birkenau, ale i obecné informace o dění v táboře. Celý text obsahoval 60 stran, přeložen byl do několika jazyků. Konec zprávy obsahoval 1 765 000 zabitých Židů mezi dubnem 1942 a dubnem 1944 v plynových komorách v Birkenau.²⁴⁴ Byl to jeden z nejvýznamnějších dokumentů holocaustu.

Zpráva byla předána židovskému záchrannému výboru v Maďarsku a Světovému židovskému kongresu v Ženevě. Ten 24. června 1944 odeslal šestistránkové shrnutí zprávy vládám USA, Velké Británie a československé exilové vládě a navrhl opatření k zastavení deportací. Vrba s Wetzlerem se setkali s dalšími polskými uprchlíky z Osvětimi Czeslawem Mordowiczem a Arnoštem Rosinem, kteří jim potvrdily jejich obavy o osud maďarských Židů, kteří byli zabiti v plynových komorách.. K rozšíření *osvětimské zprávy* bohužel došlo až v době, kdy bylo deportováno 310 000 maďarských Židů do Auschwitz.²⁴⁵ V důsledku protestů z celého světa došlo k záchraně ostatních statisíců maďarských Židů, neboť byly 7. července 1944 zastaveny jejich další deportace.²⁴⁶

Ve zprávách Rudolfa Vrby, Alfreda Wetzlera a ostatních uprchlíků jsou obsaženy cenné příspěvky k odhalení pravdy nacisty páchaných zločinech v Auschwitz. Důležité bylo,

---

²⁴² KÁRNÁ, Margita, KÁRNÝ Miroslav a BROD Toman, ed. *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi- Birkenau: sborník z mezinárodní konference*. s. 105-106

²⁴³ DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení*. s. 164

²⁴⁴ KÁRNÁ, Margita, KÁRNÝ Miroslav a BROD Toman, ed. *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi- Birkenau: sborník z mezinárodní konference*. s. 106-107

²⁴⁵ ELBL, Pavel Benedikt. *Holocaust, Spojenci a Osvětim: znepokojující pravda o tom, co Spojencivěděli o vyhlazování Židů a koncentračním a vyhl.tábore Osvětim*. Praha: Noos, 2015, s. 161-163. ISBN 978-80-88117-00-1

²⁴⁶ Tamtéž, s. 156

že zprávy byly zveřejněny ještě za války, kdy informace o tábore a tam páchaných zločinech byly nedostatečné a málo uvěřitelné.²⁴⁷

6.5. Terezínský rodinný tábor

Rozdíl mezi Terezínem a Auschwitz- Birkenau byl obrovský. Pro české židy, ještě před několika měsíci spořádanými občany demokratické země, znamenal příjezd do Osvětimi vyvržení do světa hrůzy. Představu o pracovním táboře odvozovali od poměrů v Terezíně, tady dosud nejhorsším prostředím, co doposud poznali. Při všem utrpení, nesvobodě fungovala v Terezíně židovská samospráva, kde se žilo ještě v jakési zbytkové iluzi normality, ve snaze uchovat si co nejvíce z obyčejného života. Příslušníci věděli, že židé přicházející z Terezína budou po otevření vagonů v šoku. Bude-li šok stupňován, budou jejich oběti lépe manipulovatelní. Proto při příjezdu posilovali strach stupňující agresí, křikem, tlakem na rychlost. Kromě příslušníků SS čekali na rampě židovští příslušníci komanda nazývaném Kanada. Ti měli na starost třídění věcí a vyklizení vagonů. Byli to první vězni v pruhovaných oblecích se kterými se vězni z Terezínského ghetta setkali.²⁴⁸

Terezín se připravoval na příjezd Mezinárodního výboru Červeného kříže. V červenci 1943 dosáhl počet vězňů v terezínském ghettu 46 000. V přelidněném ghettu nebylo možné realizovat „zkrášlení“, proto Himmler rozhodl o deportaci terezínských židů na Východ. Transport měl ještě jiný účel. Pokud by Terezín nestačil jako argument proti likvidaci židovského obyvatelstva, bylo nutno připravit další fiktivní inscenace. Z toho se zrodil plán na zřízení židovského rodinného tábora v Birkenau.²⁴⁹

Terezínský rodinný tábor BIIb v Birkenau vznikl v září 1943. Z Terezína bylo dvěma transporty deportováno 5 000 židovských vězňů, v prosinci 1943 a květnu 1944 další.

První transport přijel do Auschwitz 8. září 1943, po dvoudenní cestě z Terezína. V prvním přijelo 2 479, druhým 2 528 vězňů. Stala se dosud nevídaná věc. U těchto transportů neproběhla selekce, vězni si mohli ponechat svoje zavazadla. Vězni nebyli ostříhání, což zvláště pro ženy bylo ponižující. Vězni byli odvedeni do zatím ještě

---

²⁴⁷ KÁRNÁ, Margita, KÁRNÝ Miroslav a BROD Toman, ed. *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi- Birkenau: sborník z mezinárodní konference*. s. 111

²⁴⁸ DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení*. s.59

²⁴⁹ KÁRNÁ, Margita, KÁRNÝ Miroslav a BROD Toman, ed. *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi- Birkenau: sborník z mezinárodní konference*, s.37

nevybudovaného tábora BIIb. Pro děti zde byla zřízena jakási škola. Vězni i tady trpěli hladem, nedostatečnou hygienou. Do března 1944 na následky tohoto strádání zemřelo 1 178 vězňů. Osvobození se z těchto dvou transportů dožilo jen 38 osob.²⁵⁰ Rodiny nebyly odděleny, muži a ženy sice žili odděleně, mohli se však především večer stýkat. Záleželo na odvaze vězňů a na příkazech kápů a dozorců SS.²⁵¹ Kápoové byli členy pracovních komand, zpravidla kriminálníci, dohlíželi na deportované v jednotlivých sekcích. Aby si udrželi privilegia, bylo od nich vyžadováno kruté zacházení s vězni a naopak oddanost k SS. Po příjezdu prvního transportu vězni dostaly možnost napsat dopisy rodinám a přátelům v Terezíně.²⁵²

Další transport z Terezína odjel 15. prosince 1943 s 2 504 vězni a 18. prosince s 2 503 vězni. Některým vězňům pracujícím v kancelářích se podařilo nahlédnout do spisů, kde byl transport českých židů označen jako „zvláštní zacházení“ s půlroční karanténou. Půlroční karanténa zářijových transportů skončila a v noci z 8. na 9. března 1944 bylo v plynových komorách usmrceno na 3 700 českých Židů. Podle výpovědí vězňů ze sonderkomanda Židé vstříc smrti zpívaly „Kde domov můj“.²⁵³ Byla to největší hromadná vražda českých občanů za války. Ze zářijových transportů bylo ušetřeno pouze 70-80 nemocných a dvojčata určená pro pseudolékařské výzkumy Dr. Mengeleho.²⁵⁴ Není zřejmě náhoda, že datum smrti českých židů připadá na den, který odpovídá 14. dni hebrejského měsíce adaru, tedy svátku Purim. Tento svátek připomíná záchranu židů od zkázy, kterou pro ně před 2 500 lety zosnoval perský královský rádce Haman.²⁵⁵

Po 8. březnu se vězni obávali, že je stihne po půlroční karanténě stejný osud jako první transport. Odbojová skupina se rozhodla vyvolat povstání, pokud by se historie opakovala.²⁵⁶ Byli si vědomi, že nemají šanci na přežití, nechtěli se ale vzdát bez boje, jít jako ovce na porážku.²⁵⁷

Dne 20. června měla vypršet vězňům z prosincového transportu karanténní lhůta. Historie se ale neopakovala. Logické by mohlo být, že nacisté věděli o zprávě Vrby a Wetzlera, kteří upozorňovali na chystanou vraždu rodinného prosincového transportu.

---

²⁵⁰ KÁRNÁ, Margita, KÁRNÝ Miroslav a BROD Toman, ed. *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi- Birkenau: sborník z mezinárodní konference*, s. 38

²⁵¹ DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení*. s. 68

²⁵² Taktéž, s. 62

²⁵³ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. s. 244

²⁵⁴ KRYL, Miroslav. *Osud vězňů terezínského ghetta*, s. 82

²⁵⁵ MOULIS, Miloslav a CÍLEK Roman. *Zapomeňte, že jste byli lidmi :nacistické koncentrační tábory- symbol barbarství*, s. 154

²⁵⁶ KÁRNÁ, Margita, KÁRNÝ Miroslav a BROD Toman, ed. *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi- Birkenau: sborník z mezinárodní konference*, s.41

²⁵⁷ DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení*. s. 165

Potřebovali se pojistit před inspekcí, kdyby delegáti Červeného kříže projevili zájem o osud terezínských židů v Birkenau.²⁵⁸ Toho dne byl zavražděn první židovský starší Terezína, Jakob Edelstein. Přijel do Osvětimi prosincovým transportem a vězněn byl v proslulém bloku 11²⁵⁹. Příslušníci SS nejdříve před jeho očima zastřelili manželku, syna a tehýni, poté zastřelili jeho.²⁶⁰

Další tři transporty z Terezína odjely 15. -18. května 1944, dohromady 7 503 vězňů. Už jen třetina osob představovala české židy. Rodinný tábor se tedy příjezdem těchto transportů ve svém složení změnil. Počet vězňů před příjezdem Červeného kříže do Terezína klesl na 27 000. Delegát Červeného kříže v Terezíně Maurice Rossel shledal život v ghettu za uspokojivý. K přijetí delegace do Birkenau v podobě rodinného tábora terezínských vězňů už nebylo zapotřebí.²⁶¹ Nepřímo tak švýcarský lékař zavinil odstranění terezínského rodinného tábora v Birkenau. Po propagandistickém úspěchu v Terezíně 23. června 1944 nedávala pro nacisty existence tohoto tábora smysl.²⁶²

V polovině roku 1944 potřebovala Říše pracovní síly, proto z Osvětimi začaly odjíždět transporty práceschopných vězňů do Říše. Mnoho vězňů zemřelo při náletech na továrny, kdy se nesměly schovat do krytů. V rodinném táboře žilo v letních měsících 10 000 vězňů. Selekcí bylo vybráno 3 500 práce schopných žen a mužů. V táboře zůstalo 6 500 starých, nemocných a matek s dětmi, které je nechtěli opustit. Příslušníci SS je mezi 10 a 12. červencem 1944 zavraždili v plynových komorách.²⁶³

Z 3 500 vězňů terezínského rodinného tábora, kteří byli vysláni k pracovnímu nasazení, přežila jen jedna třetina. Zbývající dvě třetiny zemřeli vysílením otrocké práce, při náletech nebo pochodech smrti.²⁶⁴

Sedmi terezínskými transporty bylo dopraveno do rodinného tábora Birkenau 17 517 osob. Osvobození se dožil jen každý patnáctý.²⁶⁵

---

²⁵⁸ Tamtéž, s. 185

²⁵⁹ Táborová věznice, přezdívána jako „bunkr“. Probíhaly zde „soudy“. Vězni zde byli mučeni a vzápětí zastřeleni u tzv. černé zdi“. V září 1941 zde byly vyzkoušeny první plynové komory na sovět. zajatcích.

²⁶⁰ KÁRNÁ, Margita, KÁRNÝ Miroslav a BROD Toman, ed. *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi- Birkenau: sborník z mezinárodní konference*, s. 41

²⁶¹ Tamtéž, s. 43-45

²⁶² KRYL, Miroslav. *Osud vězňů terezínského ghetta*. Brno: Doplněk, 1999, s. 124. Knihy dokumenty. ISBN 80-7239-042-2

²⁶³ LAGUS, Karel a Josef POLÁK. *Město za mřížemi*. s 245-246

²⁶⁴ KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy*, s. 48

6.5.1. Dětský blok

Dětský blok v Birkenau navazoval na výchovnou práci v ghettu Terezín. Hlavní podíl na založení dětského domova v bloku 31 měl Alfred Hirsche. Fredy se krátce po příjezdu obrátil na vedoucího tábora s požadavkem soustředit česky mluvící děti v jednom bloku.

Mezi prosincovým transportem čítající 5 007 vězňů bylo 274 dětí do 14 let.

Děti si prošly velkým traumatem, kdy několik dní cestovali v dobytčích vagonech. Teror následoval při příjezdu na rampu Osvětimského tábora za křiku příslušníků SS, následné selekce a ve zmatku i na pár dní odtrženy od rodičů. Některé viděly poprvé své otce a dědy nahé, ponížené. Přišly o všechny své věci, které si v Terezíně mohly ponechat. Během několika dnů zestály o několik let, přesto zůstávaly dětmi s jejich přáními.

Po příjezdu prosincových transportů do Terezína byl dětský blok přeplněný, čítal na 600 dětí. Fredy Hirsch požádal Dr. Mengeleho o uvolnění dalšího bloku, kde otevřel domov pro předškolní děti. Děti tam zpívaly české a hebrejské písničky a naslouchaly vyprávění pohádek. Děti si vymýšlely pohádky samy, čerpaly z táborové zkušenosti. Malé děti předškolního věku nevěděly jak vypadá květina, kráva nebo jablko, hrály si proto na mrtvé, které samy několikrát viděly. V pátek a sobotu se konaly představení pro všechny obyvatele. Pro nejmenší děti se pořádala loutková představení s loutkami vyrobenými z brambor.

Fredy zakazoval dospělým mluvit s dětmi o smrti. Když nastal 8. březen 1944 a likvidace zářijového transportu, nebylo možné, aby děti samy nepocítily všudypřítomnou smrt, byť nechápaly její plný význam. Fredy Hirsch nejspíše v den smrti svých dětských svěřenců spáchal sebevraždu. Ruth Bondyová, přeživší rodinného tábora tvrdí, že mu jeho osobní přesvědčení a odpovědnost nedovolilo objevit se v dětském bloku živ a zdrav po smrti dětí, jejichž počet se zmenšil na polovinu.

Z Terezína přijelo v květnu 1944 dalších 7 500 vězňů, tábor byl přeplněn. Koncem června vyhlásil Mengele selekci vězňů od 16- 45 let. Přibližně 600 mladých žen zůstalo se svými dětmi, bez iluzí co je čeká. Po odchodu vězňů nasazených na práci došlo ještě k selekci chlapců ve věku od 14 do 16 let. Mengele jich vybral 90-96, z nichž se polovina dožila konce války. Ti, kteří neprošli selekcí, byli z 10. na 11. července 1944 usmrceni. Dětský blok zůstal prázdný.²⁶⁶

---

²⁶⁵ KÁRNÁ, Margita, KÁRNÝ Miroslav a BROD Toman, ed. *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi- Birkenau: sborník z mezinárodní konference*, s. 45

²⁶⁶ KÁRNÁ, Margita, KÁRNÝ Miroslav a BROD Toman, ed. *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi- Birkenau: sborník z mezinárodní konference*, s.50-60

6.6. Zrušení tábora

Bližící se konec války přinesl židům v Osvětimi ještě více zesílené utrpení. Velká část židů zahynula mimo plynové komory a vyhlazovací program (1941-1944) právě až důsledkem evakuace na konci války. 6.3

Společně s židy zemřely tisíce vězňů různých národností. Osud vězňů byl o to tragičtější, že umírali těsně před osvobozením a krátce po něm. Evakuací a cíleným vyhladováním táborů se Němci pokoušeli zakrýt válečné zločiny. Již v roce 1943 začali zahlazovat stopy po masovém vraždění v táborech nejvýchodněji položených. V Bělorusku a východním Polsku „zvláštní jednotka 1005“ exhumovala masové hroby a těla spalovala. Tuto práci museli vykonávat židovští vězni. Na územích východní Evropy, kde postupovala Sovětská armáda se nacisti snažili pomocí komand „akce 1005“ likvidovat masové hroby.²⁶⁷ Nacisté poté, co skončila operace Reinhard zrušila a srovnala se zemí největší vyhlazovací tábory v Polsku. Plynové komory nejdéle zůstaly v provozu v Osvětimi a Majdanku. Na sklonku roku 1944, kdy byl ukončen program masového vyhlazování židů zplynováním byly plynové komory vyhozeny do povětří.²⁶⁸

Velitel tábora vydal v létě 1944 příkaz k pálení co nejvíce usvědčujících dokumentů, především seznamy transportů do Birkenau. Poté, co v říjnu 1944 propukla vzpoura sonderkomanda, bylo plynování ukončeno a krematoria systematicky rozebírána. V listopadu dorazily poslední transporty s vězni.²⁶⁹

17. ledna 1945 se v táboře ještě nacházelo 67 000 vězňů, převážně židů. 18. ledna 1945 se uskutečnila celková evakuace. Více než 58 000 vězňů se vydalo v mrazu pěšky nebo ve vagonech do jiných táborů na území Říše. Mnoho vězňů tzv. pochody smrti nepřežila. Mnohdy bez jídla a odpočinku museli ujít stovky kilometrů. Ti, kteří se vyčerpáním zhroutili, byli nacisty zastřeleni nebo ubiti a ponecháni v příkopech u cesty.

V Osvětimském komplexu zůstalo zbylých 9 000 vězňů, převážně nemocných. Sovětská vojska Auschwitz osvobodila 27. ledna 1945.²⁷⁰

---

²⁶⁷ FRIEDLER, Eric. SIEBERT, Barbara a KILIAN Andrea. *Svědkové z továrny na smrt*. s. 231

²⁶⁸ EMMERT, František. *Holocaust*, s.58

²⁶⁹ VENEZIA, Shlomo. *V pekle plynových komor*, s. 189

²⁷⁰ EMMERT, František. *Holocaust*, s.58

7. Závěr

Antisemitismus byl v Německu po první světové válce otevřen různým druhům extremistických hnutí. Jelikož Židé zastávali významná místa v různých odvětvích, mimo to i v komunistických stranách, byli napadáni jako vykořisťovatelé národa. Po uchopení moci Hitlerem a NSDAP se součástí německé doktríny stalo pronásledování židovského obyvatelstva a jeho odstranění z německého prostoru. V září 1935 byly přijaty norimberské zákony, které prakticky vylučovaly Židy z německé společnosti.

Mnichovskou dohodou bylo českému území nadiktováno odstoupení pohraničí Německu. Druhá republika se začala potýkat se sociálními a hospodářskými problémy. Židé začali být vystaveni pronásledování a násilnému vystěhování ze svých domovů, především Sudet.

16. března 1939 byl Hitlerem vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. Protižidovská opatření vrcholila, byly vydávány diskriminační opatření. Mezi prvními byly předpisy o židovském majetku, zákaz svobodně s ním nakládat a později podnikat. V roce 1939 byly uzavřeny vysoké školy a stovky studentů byly zatčeny a popraveny.

I přes rozpoutání protižidovského teroru a kolaborace některých organizací se češi nestali antisemitským národem a mnozí pomohli svým židovským přátelům. Mnohdy za to zaplatili vlastním životem.

Největšího rozmachu protižidovských opatření nastalo příchodem Reinharda Heydricha v roce 1941. Dostal za úkol vyřešit „židovskou otázku“ na území Protektorátu, což shrnul na konferenci ve Wannsee. Po spáchaném atentátu na Heydricha došlo k rozpoutání teroru a dosavadní represe se ještě zintenzivněly.

V Protektorátu Čechy a Morava, stejně jako na ostatních územích okupovaných nacistickým Německem se stalo „konečné řešení židovské otázky“ jedním z hlavních cílů okupační politiky. Jednou z jejích etap bylo vydávání protižidovských opatření, jejichž cílem bylo Židy jakožto etnikum vyřadit z politického, hospodářského i veřejného života, zbavit materiálních základů existence, lidských práv a svobod. Soubor protižidovských opatření vytvářelo jakési „ghetto beze zdí“, jež vyústilo do otřesné podoby transportů do koncentračních táborů, kde byla většina usmrcena.

určené k deportaci Židů před jejich vysídlením na východ. Měl sloužit jako průchozí ghetto a

Nacisté přestoupili ke ghettoizaci na českém území. Rozhodli, že se město Terezín a jeho pevnost přemění v průchozí ghetto určené k deportaci Židů před jejich vysídlením na

Východ. Měl mít také funkci starobního ghetta, později bylo určeno nejen protektorátním, německým a rakouským Židům, ale i dánským, slovenským a nizozemským. Terezínem prošlo více než 150 000 obětí nacistického teroru.

Začátkem roku 1940 byl zřízen největší koncentrační a vyhlazovací tábor Auschwitz. Nechvalně proslul svým důmyslným vyhlazovacím aparátem plynových komor, který měl za následek kolem 1 100 000 obětí. Smutný je osud terezínského rodinného tábora v Birkenau.

Perzekuce Židů dosáhla za 2. světové války vrcholu. Od roku 1939 až do roku 1945, nacisté po téměř celé Evropě zavraždili z politických, národnostních a rasových důvodů téměř 11 milionů lidí. Z tohoto počtu 6 milionů evropských Židů. Tento zločin je výjimečný svým rozsahem, ale zároveň je vyústěním historie pronásledování židovského národa trvajících několik set let.

Protižidovská nenávisť nacismu způsobila nesmírné ztráty na lidských životech. Poučení těmito událostmi bychom měli mít na paměti, že lidskost, úcta k člověku, bez ohledu na rasu, původ, národnost, náboženskou víru, společenské postavení, pohlaví či sexuální orientaci a pokora k životu samému jsou základními hodnotami, které lidstvu zabrání aby se v budoucnosti opakovalo lidské bezpráví, v jakékoliv podobě.

8. Seznam použité literatury

JANIŠOVÁ, Milena. *Osud Židů v protektorátu, 1939-1945: sborník studií Livie Rothkirchenové, Evy Schmidtové-Hartmannové, Avigdora Dagana s úvodem Milana Šimečky.*

1. vyd. Praha: Trizonia, 1991, 160 p. ISBN 80-852-7001-3

KÁRNÝ, Miroslav. *"Konečné řešení": genocida českých Židů v německé protektorátní politice.* Vyd. 1. Praha: Academia, 1991, 182 p. ISBN 80-200-0389-4

KÁRNÝ, Miroslav, ed. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945.* Praha: Melantrich, 1995. Terezínská iniciativa. ISBN 80-7023-209-9.

KRYL, Miroslav. *Osud vězňů Terezínského ghetta.* 1. vyd. Brno: Doplněk, 1999, ISBN 80-723-9042-2

SEEMANN, Richard. *Cesta do Wannsee: konečné řešení takzvané židovské otázky a germanizace českých zemí.* 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2008, ISBN 978-80-86057-51-4

Terezínský rodinný tábor v Osvětimi-Birkenau: sborník z mezinárodní konference : Praha 7.-8. března 1994. 1. vyd. Editor Margita Kárná, Miroslav Kárný, Toman Brod. Praha: Melantrich, 1994, nadace Terezínská iniciativa. ISBN 80-702-3193-9

TYL, Otakar. KULIŠOVÁ, Táňa. *Terezín: Malá pevnost: Ghetto.* Praha: Naše vojsko, nakladatelství, národní podnik v Praze pro svaz protifašistických bojovníků. 1955

LIŠKA, Vladimír. *Protektorát: éra hákového kříže.* Olomouc: Fontána, c 2010. ISBN 978-80-7336-584-4.

MASTNÝ, Vojtěch. *Protektorát a osud českého odboje.* Přeložil David FALADA. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-56-4.

LAGUS, Karel a POLÁK, Josef. *Město za mřížemi.* Praha: Baset, 2006. ISBN 80-7340-088-x.

KÁRNÝ, Miroslav a BLODIG, Vojtěch. *Terezín v konečném řešení židovské otázky*. Mezinárodní konference historiků k 50. výročí vzniku terezínského ghetta. 1941-1945. Praha: Logos, 1992. ISBN 80-901 352-0-X

BLODIG, Vojtěch, CHLÁDKOVÁ Ludmila a POLÁK Erik. *Muzeum ghetta Terezín*. Terezín: památník Terezín, 1992

PETRÚV, Helena. *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terezínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0.

KASPEROVÁ, Dana. *Výchova a vzdělání židovských dětí v protektorátu a v ghettu Terezín*. Praha: Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010. ISBN 978-80-7308-327-4.

SNYDER, Timothy. *Černá země: holocaust- historie a varování*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Paseka, 2015. ISBN 978-80-7432-655-4

ROSEMAN, Mark. *Setkání ve vile u jezera: konference ve Wannsee a konečné řešení židovské otázky*. Praha: Dokořán, 2003. ISBN 80-86569-45-4.

ALY, Gotz. „*Konečné řešení*“: *přesun národů a vyhlazení evropských Židů*. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-833-8

EMMERT, František. *Holocaust*. Brno: Computer Press, Muzeum v knize, 2006, s.35. ISBN 80-251-1204-7

REES, Laurince. *Osvětím: nacisté a „konečné řešení“*. Vyd.2. Přeložil Zlata KUFNEROVÁ. Praha: Knižní klub, 2010. ISBN 978-80-242-2739-9

DRDA, Adam. *Zvláštní zacházení: rodinný tábor terezínských Židů v Auschwitz II. – Birkenau*. Praha: Revolver Revue, 2014. ISBN 978-80-87037-65-2.

BROD, Toman. *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi- Birkenau: Sborník z mezinár. Věd. konference konané v Praze 7.-8. března 1994*. Praha, 1994. ISBN 80-7023-193-9.

POLONCARZ, Marek. *Osudy vězňů z českých zemí v koncentračním táboře Auschwitz-Birkenau (Osvětim-Březinka)*. Vydal Památník Terezín u nakladatelství Helena Osvaldová, 2010. ISBN 978-80-87242-14-8.

FRIEDLER, Eric, SIEBERT, Barbara a KILIAN Andrea. *Svědkové z továrny na smrt*. Praha: Rybka, 2007. ISBN 80-87067-64-9.

VENEZIA, Shlomo. *V pekle plynových komor*. Praha: Rybka, 2010. ISBN 978-80-87067-68-0

KULKA, Erich. *Útěk z tábora smrti: Osvětim 1944*. Praha: XYZ, 2011. ISBN 978-80-7388-506-9.

MOULIS, Miloslav a CÍLEK Roman. *Zapomeňte, že jste byli lidmi: nacistické koncentrační tábory- symbol barbarství*. 2. vyd. Praha: Epoque, 2012. ISBN 978-80-7425-150-4

ADLER, Hans Gunter. *Terezín 1941-1945: tvář nuceného společenství*. Brno: Barrister a Principál, 2007. ISBN 80-7364-024-4.

RUDOLF, Fermat. *Přednášky o holocaustu: sporné otázky pod křížovým výsledkem*. Přeložil Erik SEDLÁČEK. Praha: Adam Benjamin Bartoš, 2015. ISBN 978-80-905861-4-7.

9. Resumé

This study describes a significant period in the history of Czechoslovakia, it captures the onset of Hitler's Nazism in Germany and analyses the position and persecution of Jews during the Protectorate of Bohemia and Moravia in the period between 1938 and 1945.

The introductory chapter summarizes the development of anti-Semitic ideology in pre-war Germany, the Nuremberg Act, the Reich Citizenship, the Protection of German Blood and German Honour Act, and the development of anti-Semitic policy in Germany.

Another part of the study entails the formation of anti-Semitic policy in Germany after the establishment of the Protectorate of Bohemia and Moravia, phasing out of Jews from public life and deprivation of their liberty. Special attention is devoted to a chapter describing the Final Solution to Jewish problem in Nazi Germany, the formation of concentration camps in Terezin, Birkenau and other places with the aim of total extermination of the Jews. The Final solution to the Jewish problem is closely related to the questions and plans for the Final solution to the Czech problem during the war and after the war: the proposal of the displacement of the Czech population and colonisation of the Czech territory.